

Biskup Dr. Rudolf Graber

ATANÁŠ

a dnešní Církev

**Matice cyrilometodějská s. r. o.
Olomouc 1998**

SV. ATANÁŠ VELIKÝ

PATRIARCHA ALEXANDRIJSKÝ,
POMOCNÍK V BOJI PROTI SEBEZNIČENÍ CÍRKVE

Rač nám přijít na pomoc, nezdolný obhájce Kristova božství.
Slyš naše volání, vždyť jsi dobrotivý a ochotný ku pomoci.
Naplň nás nadšením, veď nás, pros za nás Nejsvětější Trojici, abychom tak jako ty pevně vytrvali až do konce.

Pamatuj na křesťanský Východ.

Kéž nám v hodině smrti kráčíš vstříc se svatými anděly,
s tváří ozářenou Duchem Svatým, v lesku svého mládí a své
učenosti tak, jak jsi se jevil lidu alexandrijskému, který tě
radostně zdravil jako biskupa.

Uveď nás ke Kristu, našemu Bohu. Volíme si tě jako vůdce
v onom boji, v němž stojíme na tvé straně za nicejskou víru.

Na přímlovu sv. Atanáše zachraň Církev, ó Vykupiteli!

IMPRIMATUR: Káhira, 12. července 1971
Stephanos I. Sidarouss, kardinál-patriarcha Alexandrie

ÚVODNÍ SLOVO K 1. NĚMECKÉMU VYDÁNÍ

1600. výročí smrti sv. Atanáše by nemělo uplynout bez povšimnutí, aniž bychom je připomněli aspoň jedním spiskem. Patří k těm několika svatým, kterým daly dějiny přívlastek „veliký“. Místo mnoha slov zde budiž řečeno to, co o něm napsal Johann Adam Möhler v předmluvě ke své knize „Atanáš Veliký a Církev v jeho době“ (Mainz 1844): „Sotva jsem se trochu seznámil s církevními dějinami, objevil se přede mnou Atanáš jako velice významná postava; jeho osudy tak mimořádné, jeho pronásledování pro víru, jeho nový vzestup a opětný pád a další vzestup, jeho velká křesťanská důstojnost, povznesenost nad každým neštěstím, vyzařující na nás z jeho příběhu, to všechno mě natolik zaujalo, že jsem zatoužil poznat tohoto velkého muže blíže, studovat ho z jeho vlastních spisů. Mé tušení mě neklamalo: staly se mi bohatým zdrojem duchovní potravy. Čím více však jsem porovnával to, co jsem našel v samotném Atanáši s tím, co o něm bylo v dalších knihách, které o něm pojednávaly, tím víc mě bolelo, že tento veliký Otec Církve zdaleka není v širších kruzích tak znám a uznávan, jak si zaslouží. To mě přivedlo k rozhodnutí zabývat se jím, vynést na světlo poklady křesťanské moudrosti a poznání, jež jsou v něm skryty, jakož i popsat celý jeho příběh.“

V souladu s nadpisem tohoto díla byl zvolen i nynější titul „Atanáš a dnešní Církev“ (v boji proti modernismu).

Kéž tato skromná knížka přispěje k tomu, aby se splnila slova, která Bazil Veliký v r. 371 adresoval Atanáši: „Ve všem působí Pán velké věci v těch, kdo jsou ho hodni. Doufáme tedy, že Ti připadne ona veliká služba, která ukončí zmatení

lidu, všichni se navzájem v lásce podřídí a obnoví se původní síla Církve.“

Řezno, na svátek sv. Atanáše 2. května 1973

+ Rudolf Graber
biskup řezenský

Uplynulo už víc než 1600 let od smrti jedné z „nejvýraznějších osobností raných dějin Církve“, sv. Atanáše (295 - 373), biskupa alexandrijského. Je to veliký a hlavní obhájce nicejské víry, který se osvědčil ve zkouškách a v utrpení.¹ Pětkrát musel jít do vyhnanství, jednou i do dnešního Německa, totiž r. 335 do Trevíru. Situace v Církvi byla tehdy podobná jako dnes a Konrád Kirch má pravdu, když o Atanáši říká: „Takového muže poslala Prozřetelnost světu v době, kdy bouře zuřila stále silněji a opírala se do sloupů Církve, až se otřásaly a klesaly, takže se zdálo, že se posvátná stavba zhroutí. Vypadalo to, jako by mocnosti hlubin i síly z výšin chtěly Církev sprovodit ze světa. Ale byl tu někdo, kdo stál jako skála, jako vlnolam: Atanáš; kdo vždy zasáhl na pravém místě: Atanáš; kdo mával mečem Božím od Východu na Západ: Atanáš“.²

Jak mocně tato velká postava vyznavače v bouřlivých dobách působila na mysl lidí, ukazuje – abychom uvedli jen jeden příklad – Görresův církevně politický leták „Athanasius“,³ uveřejněný r. 1838 po zatčení kolínského arcibiskupa Klemense Augusta von Droste-Visheringa, což bývá označováno za „hodinu zrodu německého katolického národa“.⁴ Franz Schnabel o tomto spisku říká: „Leták silně zapůsobil. Mluvil zde geniální a zkušený novinář, který uměl řadit věty a podávat důkazy a dovedl přesvědčit vzdělaného čtenáře, takže odtud se působení šířilo mezi lid. Během několika týdnů bylo rozebráno sedm tisíc výtisků.“⁵ Vlášda sice vydala zákaz, ale musela od něj upustit, protože odpor, který zákaz vyvolal, byl příliš velký. V předmluvě ke druhému vydání se Görres rázně vypořádal s těmi, kdo požadují „německé koncilium“: „Pak přijdou dobré časy a ty staré pominou. Každý,

kdo během posledních padesáti let vymyslel nějakou poma-tenou teorii, která se nesečkala s odezvou, ji teď znovu nese na trh: protože teď nebo nikdy.“⁶ Toto konciliu by muselo být „ekumenické“.⁷ Jako podmínku pro přizvání protestantů Görres ironicky žádá, „aby kriticky zničili aspoň jednu kapi-tolu bible: takovou, kde by mohli přirozeně vysvětlit alespoň jeden zázrak a byli schopni jej potom provést; ti, kterým se podařilo najít a vyložit nový židovský nebo křesťanský mýtus; všichni, kdo vyložili některý základ učení, neviditelnou Cír-kev, svět vyšších duchových bytostí, nesmrtelnost duše, proti-klad dobra a zla jako pouhé abstrakce a zrušili to; ti všichni by byli připuštěni a získali by si tím záslužným dílem po-stavení a věhlas.“⁸

Ještě sarkastičtěji se vyjadřuje o katolických účastnících tohoto fiktivního koncilu. „Bylo by samozřejmě třeba, aby se předešlo všem dalším potížím, přistoupit k ...sesazení papeže, aby přirozeně pro tuto chvíli trojitá koruna nevypadala špatně na hlavě váženého předsedy. Pak by mohlo být nejnaléha-vějším hned projednat zrušení celibátu, aby se odpomohlo stísněnosti části katolického kléru. Když by pak tyto věci byly vyřízeny, pak by posvátná synoda nemeškala a hned přikro-čila k uspořádání a stanovení doktríny. Zde by jako základ všeho muselo být navrženo nové Krédo, takové, aby se k němu mohli hlásit všichni rozumní lidé. Po pokrocích, kte-rých mezitím věda dosáhla, by sestavení takového díla ne-mělo činit potíže, tím spíše, že se na tom už na více místech zdatně pracovalo.“⁹ Görres sám si pak zkouší formulovat ta-kové nové vyznání víry, přičemž si bere na mušku současnou hegelíánskou filozofii a dělá si z ní legraci.

Podrobnější výklad „Athanasia“ překračuje rámec tohoto úvodu. Přesto si nemůžeme odpustit citovat aspoň něco a přenechat čtenářově úsudku, aby zjistil, co z toho se podobá naší současnosti. Okouzlující je Görresovo líčení prolhaného ducha doby: „Došlo to tak daleko, že jsme všude obklopeni lží, která je kolem nás jako atmosféra: vdechujeme ji a vy-

dechujeme... Tak se stalo, že co se týče nejdůležitějších věcí, pohybujeme se ve fiktivním světě, v umělé říši bájí, kterou jsme si sami vyfantazírovali podle svých omezených obzorů, předpojatých úsudků, plytkých myšlenek a ubohých vášní; tak daleko od skutečnosti, že ji ve své zašpinělosti už nemůžeme poznat.“¹⁰

Görres se však nezabývá jen onou kolínskou událostí, ale i tím, co jí předcházelo. Po odstranění hlavy říše, císaře, by býval měl následovat i papež. Ale protože se to nepodařilo, měly by se „aspoň předběžně ... od něj oddělit údy... Jak tomu bylo s dvorními juristy a místními diplomaty, kteří zosnovali a provedli první úkol, tak tomu bylo s dvorními kanonisty a metropolitními teology, kteří se propůjčili k jiným záležitostem, a katoličtí páteři (Pfaffen) přišli a byli všude po ruce pomocí a radou a při provádění pilně přiložili ruku k dílu.“¹¹

Tolik o „Athanasiovi“ slavného Görrese, od jehož smrti letos uplynulo 125 let (r. 1973 - pozn. překl.). V našem století se s Alexandriňanem (Atanášem) setkáváme znovu, a to v románu Cosma Flama (vlastním jménem Dr. Josefa Pietsche), Slezana, který byl raněn a zmizel při obléhání Vratislavi. Dílo bylo vydáno roce 1930 a má nadpis: „Athanasius kommt in die Großstadt oder die Tiergrube“ – Atanáš přichází do velkoměsta či jámy lvové.¹² V tomto utopickém románě, kterému dnes musíme přiznat přívlastek „prorocký“¹³, básník popisuje velkoměsto Teilopu, „kde Bůh, Duch, duše a přirozenost byli radikálně vyloučeni, kde láska byla degradována na sex a kde vládne diktatura techniky“¹⁴. V tomto městě žije hrstka lidí, kteří slyšeli něco o Kristu a říkají si křesťáni. Těmto kompromisním křesťanům adresuje Atanáš mimo jiné i tato slova: „Chcete být dětmi světla, ale nechcete se vzdát dětství světa. Měli byste věřit v pokání, ale věříte ve štěstí nové doby. Měli byste mluvit o milosti, ale raději mluvíte o pokroku lidstva. Měli byste hlásat Boha, ale kážete raději o člověku a o lidstvu. Nazýváte se po Kristu, ale spíš

byste se měli jmenovat po Pilátovi... Jste samá zkaženost. Protože vězíte uprostřed. Chcete být uprostřed mezi světlem a světem. Jste mistry kompromisu a jdete se světem. Říkám vám: Odejděte raději do světa a opusťte Mistra, jehož království není z tohoto světa“¹⁵. Nejsou to skutečně prorocká slova? Ze všeho toho, co jsme citovali z uváděných děl, je náš úmysl zřejmý. Atanáš, mocný duchem a neohrožený, musí i dnes pozvednout svůj hlas proti tomu, co se dělá v Církvi.

Krátce po osudném 30. červnu 1934, když Hitlerovi biřici potlačili údajný Röhmův puč a přitom zlikvidovali značný počet lidí nepohodlných režimu, jako byli Klausener, Gerlich, Probst, vyšel v nakladatelství Liga v Luzernu malý, ale burcující sešit: „Sv. Ambrož a němečtí biskupové“. Biskupové byli vyzýváni a zapřísaháni, aby následovali příkladu milánského biskupa, který roku 390 vystoupil proti císaři Theodosiovi a žádal od něj pokání, protože v soluňském cirku dal za trest pobít 2000 lidí jako trest za jedno lynčování lůzy. Tak by měli i biskupové – a to bylo výzvou onoho spisku – oficiálně protestovat proti tomu, co se stalo 30. června 1934. I tento příklad ukazuje, jak se lidé v dobách útlaku a bezradnosti zaměřovali na velké muže minulosti, jejichž odvaha a vliv přetrvaly staletí.

Než se však podíváme na Atanášův pastýřský list, je třeba krátce načrtnout situaci Církve v Atanášově době. Nejdříve dejme slovo sv. Bazilovi, který píše v dopise z roku 371: „Hereze, kterou už dlouho roztrušuje nepřítel pravdy Arius, dosáhla nehorázné výšky a jako hořký kořen přináší zhoubné ovoce a začíná už převažovat, protože nositelé pravého učení ve farnostech byli následkem pomluv a urážek z kostelů vyhnáni a plná moc jejich správy byla předána těm, kteří matou srdce prostých lidí“¹⁶.

V jednom dopise právě Atanášovi z roku 371/72 stojí výmluvná slova: „Celá Církev je v rozkladu“¹⁷. Pohled na tento pilíř na Nilu dodává biskupovi z Césareje „v hlubině zoufání naději na lepší časy“¹⁸. Další dopis z roku 372 je určen bis-

kupům Itálie a Galie, že mají přijít na pomoc, „ještě než Církev ztroskotá“¹⁹, neboť není v nebezpečí jenom jedna (místní – pozn. překl.) Církev, ani nejsou stíženy těžkou nepohodou jen dvě nebo tři. Téměř od hranic Ilýrie až po Théby bují zlo bludu. Zkázonosné semeno rozséval nejdříve nechvalně známý Arius“²⁰. V témže roce mluví ke kněžím z Tarsu, že „současná doba silně tíhne k pádu Církve“²¹. Před více než 1600 lety, v roce své smrti, se Atanáš v dopise ptá obyvatel Alexandrie: „Cožpak Pán opravdu svou Církev úplně opustil? Je tu tedy poslední hodina a začíná tedy odpad, aby se stal zřejmým člověk hříchu, syn zkázy, odpůrce, který se zvedá nade vším, co značí Boha a svatost?“²². Tyto krátké citáty, kterých by přirozeně mohlo být více, dávají tušit, jak to tenkrát v Církvi vypadalo. Co teď Kapadočan líčí spíše obecně, to Atanáš jednotlivě vypočítává ve svém pastýřském listu, který je jedinečný svou grandiózní tíží stylu a nevýslovnou bolestí, a proto se stane rámcem našeho pojednání. I zde je ovšem nutno krátce nastínit dějinné pozadí. Další ariánská synoda, a to v roce 339 v Antiochii, znovu sesadila „nesmrtelného“ alexandrijského biskupa (Atanáše) a na jeho místo poslala Kapadočana Řehoře.

„Zpráva o Atanášově opětovném sesazení se v Alexandrii stala znamením k útoku. Císařský prefekt Pilagrius tvrdě zasáhl. V noci 18. března byl Atanáš vyhnán z biskupského paláce. Lid hrozivě obstoupil kostely. Atanáš chtěl zabránit nejhoršímu, ve spěchu ještě pokřtil katechumeny, a pak se dal na útěk, zatímco Řehoř pod ochranou zástupu bojovníků vjížděl do města. Námezdního pasáka s jásotem vítali židé, pohané a ariáni. Společenstvím věřících znělo temné reptání a zoufalý křik, když se Řehoř s děsivou krutostí zmocnil jejich kostelů. Bylo to na Velký pátek. Vyhnaný Otec ve svém úkrytu blízko města slyšel, jak křik pobíjených Řehořem přehlušuje velikonoční Aleluja. Přišli poslové a hrůzou bez dechu hlásili, jak byly stovky lidí odvedeny z kostelů do vězení, zasvěcené panny byly na prostrantstvích před svatyněmi

svlečeny a mláceny klacky, až se zhroutily, a na nebi bylo vidět ohnivou zář zapálených křesťanských domů Božích.

Už se nemůže udržet, píše dopis všem svým biskupům, řádky plné bolesti, ale i mocně planoucí bojovnosti. Kdysi se stalo, že žena jednoho levity byla zohavena a zavražděna. Levita ve svém zoufalství rozdělil mrtvolu na kusy a ty poslal všem kmenům Izraele, aby na tento zločin pohlíželi jako na spáchaný vůči nim samým, a jako jeden muž povstali k pomstě. Všechny kmeny se daly do pohybu a vzplanula svatá válka. Tak začíná Atanáš. A pokračuje: „Neštěstí jednoho levity je ničím ve srovnání s tím, čeho se teď opovážili vůči Církvi“, a zapřísahá je pro lásku k Spasiteli: „Nepřehlížejte tuto zpupnost, nedopusťte, aby proslulá Církev v Alexandrii byla kacíři rozšlapána, aby v krátké době nezanikla víra Církve a zákony.“²³

Tento úvod, který má za základ hroznou událost z knihy Soudců,²⁴ přebíráme doslova a pokusíme se v Atanášově duchu vylíčit, co postihlo dvanáct kmenů nového Izraele, aby se i ony vzchopily k rozhodnému boji proti hrozícímu „rozpadu Církve“, o němž mluvil Basil, nebo proti „sebezničení“, jak to nazval papež Pavel VI.²⁵

OKRUŽNÍ LIST SV. ATANÁŠE VŠEM BISKUPŮM Z ROKU 340

„Všem spolubratřím biskupům dohromady, Pánem milovaným, vzkazuje Atanáš pozdrav (radost) v Pánu.

Co jsme utrpěli, je strašné a téměř nesnesitelné, není ani možné to všechno vylíčit. Aby byla hrůznost událostí snáze zřejmá, považuji za dobré připomenout jedno místo Písma svatého. Jeden levita, jehož žena byla nejhorším způsobem pohaněna – byla to hebrejská žena z Judova kmene – musel uznat přemíru zločinu. Otřesen hanebným činem, kterého se proti němu odvážili, rozdělil – jak říká Písmo sv. v knize Soudců (19. kap.) – tělo zavražděné ženy a jeho části poslal izraelským kmenům. Nejen on sám, nýbrž všichni měli spolu s ním trpět tímto těžkým zločinem. Jestliže tím všichni trpí s ním, měli by se také všichni pomstít. Kdyby ale z toho nechtěli nic vidět, pak by i na ně padla hanba, jako by oni sami byli těmi zločinci. Poslové nyní oznámili, co se stalo. Ti však, kdo to viděli a slyšeli, prohlásili: něco takového se nestalo ode dne, kdy synové Izraele vyšli z Egypta. Všech kmenů Izraele se zmocnilo pobouření, a jako by to byli utrpěli sami, všichni se sešikovali proti zločincům. Pachatelé byli v boji poraženi a všem na posměch. Vždyť shromážděné šiky nedbaly na kmenovou příslušnost, nýbrž jen s opovržením hleděly na ten zločin.

Vy, bratři, znáte toto vyprávění a to, co tím Písmo zřetelně naznačuje. Už se o tom nebudu dál šířit, píši přece lidem znalým, a teď se snažím zaměřit vaši pozornost k tomu, co se stalo nyní mnohem horšího než tenkrát. Toto líčení jsem však zamýšlel proto, abyste porovnali dnešní události s tehdejšími a poznali, jak dnešek svou hrůzou daleko předčí minulost. Měli byste proto zahořet prudší nevolí proti zlovolníkům, než

jak se to stalo tenkrát. Vždyť tvrdost, s níž jsme pronásledováni, rovněž přesahuje tu minulou. Nepatrné je neštěstí levitovo ve srovnání s tím, co si teď dovolují proti Církvi. Nikdo na celém světě neslyšel o něčem horším, nikoho nic horšího nepotkalo. Tehdy to byla jedna žena, na které bylo spácháno bezpráví, jeden levita, který utrpěl křivdu. Dnes však trpí bezpráví celá Církev, kněžstvo bylo neslýchaně zhanobeno a – co je horší – bázeň Boží je pronásledována bezbožností. Tehdy se všechny kmeny zděsily při pohledu na jednu část jediné ženy. Dnes vidíme celou Církev rozdělenou na kusy. Vidíte posly, kteří jsou posláni k vám i k jiným, a ohlašují, jakou vytrpěli svévoli a jaké bezpráví. Buďte tím otřeseni, zapřísahám vás, jako byste všechno bezpráví zakoušeli i vy. Každý musí pomoci, jako by tím trpěl i on sám. Jinak by v krátké době mohl zaniknout církevní řád i víra Církve. Obojí totiž hrozí, jestli Bůh vaším prostřednictvím provinění rychle nenapraví, jestli nepotrestá bezpráví na Církvi.

Církev přece nebyla uspořádána a ustanovena až teď. Církevní řád a ustanovení byly dobře a spolehlivě předány od Otců. Ani víra nezačala teprve dnes, ale přišla k nám od Pána prostřednictvím učedníků. Kéž tedy není dnes vydáno na pospas, co se v církevních obcích uchovává od počátku až do dnešní doby; kéž nezpronevěříme, co nám bylo svěřeno. Bratři, jako správcové Božích tajemství se dejte pohnout, vždyť vidíte, jak je všechno těmi druhými pleněno. Poslové vám toho řeknou víc; nutká mě to, abych vám tohle velmi krátce napsal, abyste skutečně poznali, že něco takového nebylo proti církevním obcím vykonáno ode dne, kdy Pán, vyzdvižený do nebe, dal učedníkům příkaz slovy: „Jděte do celého světa, učte všechny národy a křtěte je ve jménu Otce, Syna i Ducha Svatého.“²⁶

Co se stalo tehdy před více než 1600 lety, opakuje se dnes, jen se dvojmým nebo trojmým rozdílem: Alexandrií je dnes celosvětová Církev, otřesená ve svém bytí, a co se tehdy dělo fyzickým násilím a krutostí, odehrává se v jiné rovině. Vyhnanství je nahrazeno smrtícím umlčováním a zabíjení je nahrazeno zkázou dobré pověsti, což se rovná morální vraždě. Tehdejšího vetřelce Řehoře na biskupském stolci v Alexandrii náš Svatý Otec (Pavel VI. – pozn. překl.) charakterizuje jako „satana, který trhlinou pronikl do Božího chrámu“.²⁷ Když jeho činíme odpovědným za zmatek v Církvi, neznamená to žádnou omluvu pro ty lidi, kteří se stávají jeho nástroji nebo si dokonce myslí, že jeho existenci mohou popírat, nýbrž má zde být jen jasně a jednoznačně vyslovena biblická pravda, že existuje ďábel, který je otcem lži (Jan 8,44) a vrahem od počátku (tamtéž) a který, když pokoušel Ježíše, o sobě mohl tvrdit, že mu je propůjčena moc a sláva všech království světa a že ji dá, komu chce (Lk 4,5 a násl.). Už tehdejší doba poznávala, od koho pochází bludy, a Basil roku 373 napsal: „Když totiž ďábel viděl, že při všech pronásledováních ze strany pohanů Církev roste a ještě více vzkvétá, změnil svůj plán a nebojuje už otevřeně, ale tajně nám strojí úklady a skrývá svou lstivost pod jméno, které oni nosí, abychom trpěli totéž, co kdysi naši otcové, ale aby nebylo zřejmé, že trpíme pro Krista, protože i pronásledovatelé nosí Kristovo jméno.“²⁸ Nehodí se toto slovo na vlas přesně na dnešní situaci? Zdá se, že krvavá pronásledování jsou minulostí, dnes se to dělá elegantněji a jemněji a – ďábelštěji. Skutečně existuje luciferův plán,²⁹ jak to naznačuje papež Lev XIII., když říká: „Zdá se, že se v takovýchto šílených

a temných snahách jistým způsobem projevuje Satanova neukojitelná nenávist a pomstychtivost vůči Ježíši Kristu.³⁰

Tento plán musíme vypátrat, a tak se dostaneme k otázce příčin dnešní vnitrocírkevní krize.

Papež Pius X. ve své encyklice o modernismu jej označil za „sbírku všech herezí“ („omnium haereseon conlectum“).³¹ A skutečně, když se podíváme na starověkou Církev, pak vidíme, jak tehdejší bludné nauky vyvstávají v novém rouše. Žije Arius, který popíral rovnost podstaty Logu (= Slova – pozn. překl.) s Otcem. Žije všude tam, kde se obchází jednoznačné vyznání, že Kristus je pravý Bůh, a kde se mu člověk vyhýbá nejrůznějšími pojmy, lidsky snad i krásnými. Ale základní dogma naší víry je prakticky popíráno. Žije Pelagius, který popřel dědičný hřích, a tak zveličil sílu lidské vůle, že milost už sotva hraje nějakou roli. Žije svým způsobem tak, jak se tyto bludné nauky znovu stávají nakažlivými. A důvod? Je to útěk od tajemství k soběstačnosti člověka s jeho *ratio* (= rozumem), kterému je ariánské řešení Kristova tajemství zřejmé, protože je pochopitelné; je to pyšné spoléhání se na sílu vůle člověka, který dokáže všechno, co chce, a nemusí se nechat vést milostí nadpřirozených proudů síly. To všechno je promícháno s jistým druhem gnose, která se v jednom ze svých směrů pokoušela začlenit mladé křesťanství do světa,³² tedy už tehdy chtěla uskutečnit jakési *aggiornamento*.

Ale dost o tom. Přeskočíme celé tisíciletí a při objasňování luciferova plánu stojíme u největšího duchovního zvratu dějin, u humanismu a renesance. Tady totiž začíná sekulární proces, který od té doby určuje směr dějin a životní pocity. Dochází tady ke „koperníkovskému obratu“, ale v obráceném smyslu. Zatímco do té doby člověk i dějiny obraceli svou pozornost k Bohu, stává se teď středem všeho člověk, na jehož stranu se o čtyři století přidá hmota nebo ho úplně zastíní. Člověk je od této chvíle mírou všech věcí. Je třeba uvádět příklady ze současnosti? Teologie „Bůh je mrtev“ – a je jedno, jak ji interpretujeme – je už jen posledním výkři-

kem. A tento trend se nezastaví ani před tím nejsvětějším. Bůh je odsouván stranou, a dokonce i v modlitbách dominuje člověk.

OSVÍCENSTVÍ

Osvícenství je dalším krokem k uskutečnění luciferského plánu. Ve slavnostním sborníku u příležitosti 65 let Hanse Liljeho (20. srpna 1964) „Rozloučení s křesťanstvím, 17 odpovědí publicistů a teologů k časovým výzvám“ je příspěvek Hanse Jürgena Badena, nadepsaný „Druhé osvícenství“.³³ Evangelický autor zastává názor, jako ostatně mnoho našich současníků, že dnes vstupujeme do nové etapy osvícenství, resp. že se vrátily typické příznaky osvícenství z doby asi před 250 lety.³⁴ I to je dostatečně známo. Ale vyplatí se přechíst si ještě v Görresově *Athanasiovi*, jak líčí kněžstvo poslední fáze osvícenství těsně před francouzskou revolucí, a ptáme se – když odhlédneme od stylu – zda to, co pranýřuje Görres, se v hojné míře nevyskytuje i dnes.

„Nelze totiž ani popřít ani skrýt, že mnozí příslušníci tohoto kléru už v dobách, než nastaly poslední převratné změny, se jak masově v mnoha z jeho nejvznešenějších institucí, tak i osobně v mnoha svých členech ve stále rostoucím poměru oddávali přibývající ochablosti. To už tehdy došlo tak daleko, že tak jako se nedbale pohybovali v dómech, které jejich víře zbudovalo nadšení předků, a v obrazech, jimiž umělecká ruka vyzdobila vnitřek těchže dómů, neviděli nic víc než staré haraburdí, stejně tak už sotva měli tušení o bohatém pokladu, jehož střežení a předávání se stalo jejich povoláním. Vedle odcházející generace, která se ještě snažila uchovat zbytky staré živoucí tradice s dřívější vážností a starou přísností, se objevila nová generace, která si oné pramálo vážila, vymlouvala se, že vážnost jí věnovaná je temným mni-

cháření, přísnost že je neužitečným sebetrýzněním, pro-
hlašovala, že ani jedno už nadále neodpovídá současnosti, a
v mnohém se snažila přizpůsobit se době. Protestantismus
jim byl před očima jak zářný příklad, ke kterému bylo třeba
se jen přiblížit, aby se všechno zastaralé omladilo rychlým
přetvořením. Odhodlali se k dílu, které se však zpočátku mělo
dokonat v oblasti způsobů chování a prokazování pocty, při-
čemž se podstata nenaruší. Nejprve se přikročilo k dogmatice.
Ta obsahovala tolik věcí, jejichž chápání se s rostoucí po-
vrchností doby postupně vytrácelo. To teď bylo prohlášeno
za absolutně nepochopitelné a jako takové to bylo vykázáno
z oblasti věcí, o které by se člověk měl zajímat. Tajemství
(*mysterium*), které se svou tichou září vyžaduje ke svému oce-
nění a poznání duchovní pohled vizionáře a svou hloubkou
vyžaduje duchovní hloubku, dost důkladnou, aby je zachytila
– toto tajemství ale našlo tento pohled tupým a onu hloubku
vyplněnou moudrostí světa. Jeho duchovní světlo proto vy-
bledlo v záři světla fyzického, a protože se úplně vymykalo
chápavosti doby, bylo už sotva trpěno a uchováváno ve svých
vnějších znacích. Stará nauka vylila svou vnitřní plnost do
mnoha takových vnějškových projevů, které zároveň tvořily
její hradby proti světu. Teď však, protože s ochladnutím vnitř-
ního života v jádru ochladly i vnější části, se jich člověk vzdal,
a kde to bylo možné, tam je vyloučil jako nadbytečné. Tak
jako když je vysoký hrad uvnitř opuštěn, stanou se i vnější
hradby zbytečnými, omezila se nauka na každodenní tělesné
potřeby a oblast výdělečného života, a tímto zjednodušujícím
omezením skrz na skrz zesvětštila. S kázní se postupovalo
stejným způsobem. I zde úplně upadl smysl pro význam aske-
ze a zcela se vytratilo přesvědčení o jejich nevyhnutelné nut-
nosti pro duchovní. Stará disciplína se proto musela jevit jako
neodpustitelná tvrdost vůči přirozenosti, která by také proto,
jako každé přehánění, nevedla k cíli, ale spíše ke vzpouře
těch, kterým ubližuje.

Tak všude zavládly sklony napomáhat osvobození utlačovaných. Ostrá pouta kázně byla proto všude odemknuta a částečně rozvázána, přičemž zároveň i ve vnější službě musela stará tóga s bohatým řasením ustoupit pohodlnějšímu saku. Toto všechno se z jednání jednotlivců brzy rozšířilo na instituce. Řeholní pravidla a zvyky na všech stupních duchovenského stavu byly všude zmírněny, místo přísnosti byla všude zavedena laxnost a brzy v ní byl vychováván i kněžský dorost v seminářích.³⁵

TAJNÉ SPOLEČNOSTI

V době osvícenství vznikla řada proticírkevních spolků, z nichž by měly být jmenovány alespoň dva: svobodné zednářství, založené r. 1717 v Londýně, a řád iluminátů, založený 1. května 1776 Adamem Weishauptem, profesorem církevního práva v Ingolstadt.³⁶ Tím jsme se dotkli problému tajných společností a jejich vlivu na společnost a Církev. Stále znovu se dočítáme, že francouzskou revoluci je třeba připsat na konto zednářů. Novodobá formulace však říká: „Svobodné zednářství revoluce nedělá; připravuje je a pokračuje v jejích díle.“³⁷ Ať už je tomu jakkoli, v lůně těchto a podobných tajných společností vyklíčilo to, co bylo později pojmenováno jako synarchie, tj. jednotný světový stát s jednotnou vládou, která je plánována jako proticírkev. Ale o tom později. V každém případě představuje francouzská revoluce v ďábelském plánu důležitý článek. Není to přehnané tvrzení, když řekneme, že mnohé katolické obory si teprve dnes přivlastnily její hlavní myšlenky: svobodu vzepřít se vládnoucím strukturám v Církvi, rovnost v demokratizaci spolu se systémem poradních sborů a bratrskosti v horizontální lidské sounáležitosti, přičemž vertikála, Bůh a transcendentno vůbec, jsou vyřazeni. Jak velice je II. vatikánský koncil dáván do spojení

s francouzskou revolucí, dokazují prohlášení na 11. sjezdu komunistické strany Itálie v roce 1964, o kterém ještě budeme mluvit.

Tím jsme se však dostali těsně k bezprostředním příčinám vnitrocírkevní krize ve druhé polovině 20. století. Tady je třeba si všimnout, že „velké revoluce – a v jedné takové právě stojíme – se nedějí spontánně. Mají své předchůdce, často jeň v tajnosti, její proroci kolem sebe rozsévají semena revolty a nakonec přijdou vůdcové a vykonavatelé. Předchází jim podzemní fáze, pak následuje další, doba inkubace“,³⁸ až dojde k výbuchu. Tím jsme už vyřídili námitku, kterou by někdo mohl položit, když teď začínáme mluvit o jistých tajných společnostech a jejich mluvčích v 19. století. Je pravda, že mnohá z těchto jmen ani nenajdeme ve slovnících,³⁹ ale to nic nemění na skutečnosti, že jedovaté plemeno působilo dál a poprvé proniklo na povrch v modernismu na počátku 20. století, bylo však ihned potlačeno pevnou rukou svatého papeže Pia X.

Především Pierre Virionovi patří zásluha, že ve svých spisech na tyto tajné společnosti upozornil. Přečteme-li si jen zlomek toho, co Virion shromáždil ze všech těch dnes už téměř zmizelých spisů oněch tajných mluvčích, pak jsme překvapení, užaslí a zděšení, že zde, na konci minulého století, se už vynořují všechny ideje, které dnes v pokoncilní době představují zkoušku pevnosti Církve. Přitom však musíme mít na zřeteli, že všechny tyto destruktivní myšlenky v tajnosti směřují k jedinému cíli, totiž vytvořit konkurenční či „novou“ církev tím, že stará Církev bude podminována a přeorientována, a to ani ne nápirem zvenčí, ale jak se dnes v politice říká, „průnikem institucemi“ („Marsch durch die Institutionen“). Už jsme si uvedli pro všechny tyto snahy francouzský výraz, totiž synarchii. Jedná se zde o souhrn tajných mocností všech „řádů“ a škol, které se spojily, aby utvořily neviditelnou vládu nad světem. Z politického hlediska usiluje synarchie o integraci všech společenských a finančních

mocností, které má tato celosvětová vláda pod socialistickým vedením přirozeně nést a podporovat. Katolicismus by pak byl jako všechna ostatní náboženství absorbován univerzálním synkretismem. Nebyl by vůbec potlačován, ale integrován, přičemž to už zřetelně naznačuje princip kolegiality. Právě zde vidíme, jaké záludné důsledky má ražení takových nových pojmů. Nakonec by synarchie, plně uskutečněná, znamenala anticírkev (Gegenkirche).⁴⁰ Opět musíme čelit námitce, že přece takové vztahy spočívají čistě ve slovech a jsou daleko mimo věc. Ale poslechněme si, co k tomu říká Alfons Rosenberg: „... Všechny tyto (a jiné) skupiny ovlivňují, i když většinou neviditelně, průběh církevní reformy. Většinou je jejich myšlenkové bohatství, aniž je to výslovně řečeno, cestou vývoje a za opatrného prosívání teology a pastýři (!) přijímáno do duchovního krevního oběhu Církve...“⁴¹ Tato slova by měla být považována za jeden z nejsilnějších a nejzřetelnějších důkazů nepřátelské cílevědomé metody infiltrace a měly by z toho být vyvozeny patřičné důsledky. Jsou vyvozovány?

Plán synarchie byl vypracován v letech 1880-1890. Aniž bychom se blíže zabývali rozličnými uskupeními, jako např. kabalistickým řádem rosenkruciánů, martinistů a symbolistů,⁴² budiž jenom poznamenáno, že jezuita Riquet a d'Allec Mellor,⁴³ kteří se snažili o přiblížení Církve ke svobodnému zednářství, udržují s těmito skupinami úzké styky.⁴⁴ Od zakladatele první skupiny, bývalého kněze Stanislava de Guaita (1861-1897) ostatně pochází i satanská hymna.⁴⁵

Avšak zvláštní zmínky si zasluhuje bývalý kanovník Rocca (1830-1893), jehož jméno nenajdeme ani v lexikonu pro teologii a Církve ani v lexikonu zednářství. Narodil se v Perpignanu ve Francii, kde navštěvoval karmelitánskou školu, roku 1858 byl vysvěcen na kněze a roku 1869 jmenován čestným kanovníkem. Cestoval po Španělsku, USA, Švýcarsku a Itálii. Byl velmi zběhlý v okultních vědách a rozvíjel rozsáhlou propagandu především mezi mládeží. Tím se dostal do konfliktu

s Římem. Přes exkomunikaci pokračoval ve své činnosti, kázal revoluci, zvěstoval příchod „božské synarchie“ za vlády papeže, který bude obrácen na vědecké křesťanství. Mluví o nové osvícené církvi, ovlivněné socialismem Ježíše a apoštolů. Rocca je podle Virionova hodnocení „odpadlík nejtěžšího kalibru“, a to, co požaduje a předpovídá, bychom mohli považovat za prorocké.⁴⁶

Abychom jeho řeči do jisté míry porozuměli, musíme vědět, že si podržuje běžné katolické pojmy, ale dává jim jiný smysl (ostatně stejně jako dnes). Nezakrytě prohlašuje: „Můj Kristus není ten vatikánský“. Nebo když mluví o Bohu, myslí tím člověka, který právě nastupuje na místo Boží. Slovo reforma pro něj znamená revoluci: „Žádná reforma, nýbrž... neodvážuji se to tak přímo říci, protože to slovo je tak vykřičené... revoluce.“ „Nový společenský řád bude (proto) založen mimo Řím, navzdory a proti Římu.“ A teď následuje sdělení, po němž, jak kdosi řekl, by se mělo naše nejhlubší nitro otřást a zkamenět: „Nová církev, která si pravděpodobně už nebude moci zachovat nic ze scholastického učení a původní formy Církve, přesto dostane od Říma posvěcení a kanonickou jurisdikci.“ Ještě před několika lety bychom si něco takového nedokázali představit, ale dnes?

Dále uvádíme citáty z Rocových děl, která vrhají světlo na naši současnou Církev. Pokud se týká budoucí liturgie, je přesvědčen, „že božský kult, stejně jako liturgie, ceremoniál, rituál a předpisy, kterými se řídí římská Církev, pak doznají změny na ekumenickém (!) koncilu, což jim vrátí úctyhodnou prostotu zlatého apoštolského století, v souladu se svědomím a s moderní civilizací.“⁴⁷ A Rocca pokračuje: „Rýsuje se obětování, které představuje slavnostní smíření... Papežství padne; zemře posvěceným nožem, který ukovají Otcové posledního koncilu. Papežský Cézar je hostie korunovaná k oběti.“⁴⁸

Je nám nápadné, že už tehdy byla řeč o koncilu. Rosenkrucián Dr. Rudolf Steiner, zakladatel antroposofické společnosti, v roce 1910 prohlásil: „Potřebujeme koncil a papeže,

který ho vyhlásí.“ Zdalipak nadšení, se kterým svět vítal koncil, nebylo živeno i z tohoto zdroje? – Převládajícím pojmem je slovo „nový“. Rocca zvěstuje „nové náboženství“, „nové dogma“, „nový rituál“, „nové kněžství“. Nové kněze označuje za „progresisty“, mluví o „útlaku“ sutany a o ženění kněží⁴⁹ a zachází tak daleko, že prohlašuje: „Náboženský, politický a sociální vykupitel bude lidstvu vládnout prostřednictvím *neosobních* institucí („institutions impersonelles“). V návaznosti na tato slova bylo právem poukázáno, jak se to dnes všude projevuje kolegiální, spoustou „konferencí, komisí, výborů a zasedání“.⁵⁰ Skoro jsme v pokušení říci, že osoba byla potlačena a že vládne anonymita. Tu se nám zřetelně ukazuje dábelský plán. Už nic o osobě, která své nejvyšší svěcení dostává prostřednictvím Nejsvětější Trojice a Bohočlověka a která je teď zahlazena kolektivem, a nezáleží vůbec na tom, jakým.

Zde je zapotřebí mezipoznámky. Bylo by chybou si myslet, že se zde jedná jen o myšlenky několika jednotlivců jako byl Roca; nikoliv, toto všechno vyslovila celá řada duchovně spřízněných lidí ve velké spoustě spisů, které při nejmenším tenkrát byly přístupné celé světové veřejnosti. A proto se ptáme: Proč tyto věci Církve nevzala na vědomí? Papež Pius X. to jistě udělal. Ale to bylo také všechno. V knize abbého Melinga (více známého pod pseudonymem Dr. Alta) *L'évangile de l'Esprit-Saint, Jean traduit et commenté* (1907), je program, podle něhož se dnes „pracuje“:

- 1) důraz na esoterismus;
- 2) revolta proti strukturám Církve;
- 3) nahrazení (*substitution*) římského papežství „vícekonfesioním (*pluri-konfesionelles*)“ pontifikátem, který je schopen přizpůsobit se všestrannému (*polyvalent*) ekumenismu, který dnes vidíme etablovaný ve společných celebracích kněží a protestantských pastorů;
- 4) oslava Krista prostřednictvím nového lidství;
- 5) převrácení (*inversion*) všech pravd, které Kristus učil.⁵¹

Jasněji už snad mluvit nelze. Přitom zůstal Dr. Alta v Církvi jako kněz a říkalo se o něm: „Místo aby z Církve prchl jako Luther, zůstal, aby reformoval v lůně Církve (*temple*)“.⁵² Nic nového pod sluncem.

Ale vraťme se k Rocovi. Ze všech citátů, kterých by byly celé knihy, už teď snadno poznáme taktický záměr: zbavit Církev jejího nadpřirozeného charakteru, sloučit ji se světem, z konfesí existujících vedle sebe vytvořit ekumenickou vzájemnost a tak připravit jednotné světové náboženství v jednotném světovém státě. Přívlastek Církve „samospasitelná“ ze slovníku dialogu vymizel, jak to vyjádřil jeden gnostik ve své přednášce: „Ještě jednou dáváme Církvi šanci, aby se zařadila mezi ostatní náboženství“. K tomu samozřejmě patří „*Déprêtrise*“⁵³ Církve, odkněžštění Církve ve prospěch laiků a jako přechodná forma – opět Roca – existence celibátních i ženatých kněží. Nyní odkněžštění Církve už začalo v děsivé míře. Je zbytečné vypočítávat všechny kněze, kteří kráčeli ve šlépějích Rocy (a Loisyho). Virion se ptá: „Kolik asi je těch kněží, kteří ostentativně zůstali v Církvi, ale jen proto, aby tam mohli tajně šířit bacila převratu?“ Roca, který má sklon k přehánění, odpovídá „tisíc“. Ale Saint-Yves říkal umírněněji: „Znám mnoho dokonce svatých kněží, kteří (z nevědomosti) vykročili na cestu k synkretickému křesťanství.“⁵⁴

Další moderní ideou, která byla tehdy hojně zastoupena v oněch okultistických kruzích, byl určitý způsob mystiky demokracie. Už tehdy byl hlásán „sociální“ Kristus a Roca píše: „Věřím, že toto sociální vykoupení lidu se v nové společnosti splní nastolením demokracie.“ A ještě ostřeji píše 26. července 1891: „Ryzí křesťanství – to je socialismus.“ (Le christianisme pur, c'est le socialisme.) Proto očekává od „obráceného muže Vatikánu“ kanonické prohlášení *Urbi et orbi*, že „současná civilizace je legitimní dcerou svatého evangelia a sociálního vykoupení“.⁵⁵

To všechno shrnuje významné dílo svobodného zednáře Yvese Marsaudona „L'oecuménisme vu par un Franc-Macon de Tradition“ (Ekumenismus z hlediska tradičního francouzského zednářství),⁵⁶ které opatřil velice vzletným věnováním papeži Janu XXIII. a které má umožnit vytvoření mostu mezi zednářstvím a Církví. Pozoruhodný je obrat ve strategii, který se datuje přibližně od roku 1908:⁵⁷ „Cílem už není zničení Církve, ale pokusíme se jí využít tím, že do ní pronikneme.“ Věřící, že s pomocí papeže Jana XXIII. udělali začátek: „Z celého srdce přejeme šťastné zakončení revoluce Jana XXIII.“⁵⁸ „Jednoho dne musí dogmatická Církev zmizet nebo se přizpůsobit, a aby se přizpůsobila, musí se vrátit k pramenům.“⁵⁹ To už se dnes ukazuje na kněžích: „Kněz už dnes není onou zvláštní bytostí... naopak, snaží se (progressivement) splynout s moderní společností.“⁶⁰ V tomto procesu zesvětšťování má hlavní úlohu zednářství: „My, tradiční svobodní zednáři, si dovoluujeme objasnit a zdůraznit (transposer) slova významného státníka tím, že je přizpůsobíme okolnostem: katolíci, pravoslavní, protestanti, muslimové, hinduisté, buddhisté, volnomyšlenkáři a věřící myslitelé, to jsou pro nás jen křestní jména. Naším společným příjmením je svobodné zednářství.“⁶¹

Na tom vidíme jasně, do jaké blízkosti se dostala pravda a lež. Co je pro nás cennějšího než ekumenismus podle Kristových slov „aby všichni byli jedno“ (Jan 17,21). Ale téměř neznatelná hranice nás dělí od synkretického ekumenismu, který relativizuje pravdu a konec konců směřuje k „super-církvi“, která je cílem tajných společností.

Tím jsme se dostali hodně daleko. Ještě jednoho jevu našich dnů si musíme dobře všimnout, sexuálních výstřelků a nevázanosti. V tajné instrukci z roku 1819, která nás opravdovane luciferským dechem, je pokyn: „Lichotě všem vášním, těm nejhorším stejně tak jako těm nejvznešenějším...“⁶² V dopise ze dne 9. září 1938 čteme slova: „Neřest nesmíme individualizovat. Aby narůstala a dosáhla rozměrů vlastenectví

a nenávisti vůči Církvi, musíme ji zevšeobecnit. Katolicismus už se neobává špičaté dýky monarchie, ale oba tyto základy sociálního řádu se mohou korupcí zhroutit. My se však nikdy nedáme zkorumpovat. Nedělejme tedy mučedníky, ale popularizujme neřesti v masách. Cokoliv si žádá jejich pět smyslů, to má být ukojeno... Vytvořte srdce plná neřestí, a nebudete už mít žádné katolíky. To je korupce ve velkém, kterou jsme zahájili, korupce lidu prostřednictvím kléru, korupce kléru naším prostřednictvím, korupce, která nás vede k tomu, abychom Církvi kopali hrob.“⁶³

V té době byla také vyslovena myšlenka, která se teprve dnes dočkala svého plného uskutečnění. Pro dosažení cíle, o kterém jsme mluvili, musíme „vytvořit novou generaci, hodnou říše, o které sníme. Lidi staré a zralejšího věku nechte stranou. Jděte k mládeži a pokud možno k dětem. Jakmile si upevníte pověst (*reputation*) v kolejích, v gymnáziích, na univerzitách a v seminářích, jakmile získáte důvěru profesorů a studentů, pak dbejte na to, aby ti, kteří se v duchovní službě angažují v první linii, rádi docházeli do vašich shromáždění. Tato dobrá pověst vám získá přístup k utváření názoru ve výkvětu mladého kléru právě tak jako uvnitř klášterů. Tito mladí kněží za několik roků převezmou vlivem vývoje všechny rozhodující funkce... Tak hlásáte i revoluci tiary a chórového pláště... revoluci, kterou je třeba jen maličko popíchnout, aby se oheň šířil do čtyř světových stran.“⁶⁴

PIUS X. A MODERNISMUS

Při zpětném pohledu na toto 19. století musíme konstatovat, že Církev jako celek si tohoto dění málo všímala. Svět byl příliš zaměstnán výdobytky přírodních věd a techniky. Dokonce i dnes, po dvou světových válkách, lidé sní o věčném vývoji a pozemském ráji. A Církev? Byla jako dům, který

má pevné základy a silné obranné věže. Petrova skála byla po I. vatikánském koncilu tak obetonována a zaštitěna ze všech stran, že jí nemohla otřást žádná bouře – takové bylo všeobecné mínění. Jen jeden člověk viděl více do hloubky, a to byl svatý papež Pius X., kterým se teď musíme podrobněji zabývat v jeho boji proti modernismu, a to už proto, že Pavel VI. ve své nástupní encyklice „Ecclesiam suam“⁶⁵ říká, že dnes máme co do činění se „znovuoživením modernistických omylů“.⁶⁶ Posouzení modernismu nám ztěžuje skutečnost, že jsou zde těsně vedle sebe věci oprávněné a neoprávněné, zdravé reformní úsilí a revoluční ničivost, právě tak jako dnes. V této souvislosti je velice poučný článek Georga svob. pána z Hertlingu uveřejněný v časopise „Hochland“⁶⁷, nadepsaný „Římské reformní myšlenky“, který v úvodu vykládá: „Mezi papíry, nalezenými v pozůstalosti biskupa Kettelera z Mainzu byl, jak o tom podává zprávu jeho životopisec P. Pfüll SJ, chvatně načrtnutý návrh plánu reformy. Ketteler jej chtěl rozšířit mezi německými biskupy a poté s jejich pomocí podnítit její provedení v Římě. 'Reforma se měla rozšířit na celou hierarchii, počínaje volbou papeže a římskými zvyklostmi až po venkovské děkanáty a farnosti.'“⁶⁸ Autor dále v článku ukazuje, jak je třeba zařídit oprávněnou kritiku a reformy, a na co je třeba dbát: „Puntičkářská kritika, otřesení důvěry v dobrou vůli vedoucích osobností, odmítavé odsuzování stávajícího zřízení, přehorlivé rozmazávání skutečných nebo domnělých škod – to je ve svých důsledcích na církevní půdě mnohem nebezpečnější než na rovině státu. Ne ovšem u chápavého člověka. Ten umí rozlišovat mezi ideálem a skutečností, mezi tím, co by po právu mělo být, a tím, co z toho slabost lidí stále znovu dělá. Nezoufá nad pravdivostí křesťanské nauky spásy proto, že se musí dovídat, že příležitostně je znetvořena pověrčivými praktikami, zneuctěna nehodnými kněžími, zneužita mrzkou ziskuchtivostí. Ví, jak silnými pouty nás všechny drží to, co jsme zdědili po předcích, ví, jak je těžké odstranit to, co se stalo v dějinách, když se zdá, že tomu

tradice a zvyk daly právo na existenci, jak zásadní odsouzení se nad tím musí vynést. Ale ne všichni mají takový vhled. Širokým kruhům lidí chybí úplně. K tomu ještě přistupuje, že život moderního světa se ubírá cestami, které jsou cizí, ne-li přímo nepřátelské nadpřirozené křesťanské víře. Proto ti polovičatí, vrávoraví a malověrní obvykle nemají žádnou odolnost, když jsou ostře obžalovávány církevní osobnosti nebo se kritizují nedostatky, tu a tam se vyskytující nebo trpěné uvnitř Církve. Praskne poslední chabé pouto, které je ještě vnitřně s Církví svazovalo. Myslí si, že musí zlomit hůl nad katolickou zbožností, když jsou svědky toho, že nějaký nevkusný výmysl zbožných pomatenců je vydán na pospas zlořečení a posměchu. Proč to všechno říkám? Protože bych chtěl konstatovat myšlenku, že jako kritik či reformátor své Církve by měl na veřejnosti vystoupit jen ten, kdo má vůli a moc, aby to, o čem poznal, že potřebuje nápravu, také skutečně napravil, nebo pokud je alespoň s to své názory a návrhy uplatnit na určujících místech. Jinak totiž i při nejlepším úmyslu jen způsobí pohoršení slabých a radost nepřítelům.⁶⁹

Ale, žel, těchto nabádavých slov bylo dbáno málo nebo vůbec. V naznačeném románu „Il santo“ Antonia Fogazzara (1842-1911) najdeme následující místa, která zpětně nastiňují to, co jsme řekli o tajných spolcích: *„Je nás,“ říká don Paolo, „dost katolíků v Itálii i mimo Itálii, duchovních i laiků, kdo usilujeme o reformu Církve. Chtěli bychom, aby tato reforma byla provedena bez vzpour, prostřednictvím zákonité autority. Přejeme si reformu vyučování náboženství, reformu kultu, reformu kněžské kázně, ano, i reformu nejvyšších míst. Proto musíme vytvářet veřejné mínění, které zákonodárné úřady podnítí, aby jednaly odpovídajícím způsobem, i když teprve za dvacet, třicet či padesát let (!). Teď jsme my, kteří tak smýšlíme, ve skutečnosti jednotlivci, kteří žijí daleko od sebe. Jeden o druhém nevíme, vyjímaje těch málo, kteří uveřejňují články nebo knihy. Je velmi pravděpodobné, že v katolickém světě existuje velmi veliký počet náboženských a vzdělaných lidí, kteří smýšlejí jako my. Proto si*

ted' myslím, že na propagaci našich idejí by bylo velmi užitečné, kdybychom se aspoň znali. Dnes večer se tu setkáme - jen v malém počtu - k prvnímu dorozumění..." ⁷⁰ A dodal, přičemž pozvedl hlas a mluvil pomaleji, s očima upřenýma na abbého Mariniera, že předběžně považuje za vhodné, aby se o shromáždění, ani o závěrech, které budou přijaty, nic nezveřejňovalo, a prosil všechny, aby to zachovávali tak, jako by se čestným slovem zavázali k mlčení. Pak ještě jednou rozvinul své myšlenky a účel tohoto shromáždění poněkud podrobněji, než tomu bylo při večeři.⁷¹

„V tom jsme pravděpodobně všichni zajedno, že katolická Církev se podobá starému chrámu, původně ušlechtilé prostému, velké náboženské duchovnosti, který byl během sedmnáctého, osmnáctého a devatenáctého století znetvořen a přecpán nevkusnými ozdůbkami a štukaturami. Možná zlomyslní poznamenají, že se v něm nahlas mluví už jen mrtvou řečí, že živými jazyky se sotva šeptá a že sluneční paprsky přes okna prozařují dovnitř zbarveny. Ale nemohu věřit, že jsme všichni zajedno, co se týče kvality a množství nápravných prostředků. A proto bych považoval za správnější, dříve než přikročíme k založení katolického zednářství, abychom se domluvili na způsobu reformy. Ano, chci jít ještě dál. Domnívám se, že i když mezi námi vládne úplná shoda názorů, neradil bych nám vázat se zřetelným poutem. Moje úvahy jsou velice delikátní. Důvěřivě si myslíte, že můžete plavat pod vodou jako opatrné ryby, a nepomyslíte na to, že vás může velmi pravděpodobně objevit pronikavý zrak vyvýšeného rybáře nebo někoho z jeho zástupců a že vás může ulovit dobře mířeným úderem harpuny. Proto bych nikdy nedoporučoval těm nejjemnějším, nejchutnějším a nejvyhledávanějším rybám, aby se vzájemně vázaly. Chápete, co se musí stát, je-li jedna z nich chycena a vytažena na hladinu. A víte opravdu dobře, že velký rybář v Galileji házel malé rybičky do svého rybníka, ale velký rybář v Římě je peče.“ ⁷²

Byla tu tedy snaha o tajné semknutí stejně smýšlejících, o katolické zednářstvo, přičemž padla slova, která zní téměř prorocky: „Reformy se jednoho dne uskuteční, myšlenky jsou

silnější než lidé a jdou svou cestou.“⁷³ Urazily svou cestu přesně za padesát let. Ale nastalo i to další: Velký rybář v Římě vytáhl rybky na hladinu. Byl to Pius X., který ve své encyklice „Pascendi“ z 8. září 1907⁷⁴ odsoudil modernismus. Je hluboce politováníhodné, že tento okružní list není vydán znovu, aby se každý čtenář mohl hned přesvědčit, jak všechno to, co je dnes označováno jako nové a pokrokové, bylo vysloveno už tehdy, a není to tedy ani nové, ani pokrokové.

Začněme tedy konečně s krátkým načrtnutím encykliky. Papež lituje, že modernistické omyly vyvstaly „v lůně Církve, dokonce i uvnitř kněžstva. Tito nepřátelé Církve ze sebe dělají „reformátory Církve“ a v rouhavé drzosti snižují božskou osobu Vykupitele na pouhého, ubohého člověka.“ Modernisté jsou proto „horší než všichni ostatní nepřátelé Církve,“ protože „sahají na kořeny, na víru a na nejhlubší vlákna víry. Jsou nanejvýš obratní a vychytralí.“ „Střídavě hrají úlohu racionalistů i katolíků tak dovedně, že každého prostého člověka lehce získají pro své omyly.“ Neuznávají už žádnou autoritu a nechtějí „si už nechat líbit žádné omezování. Samotná katolická víra je ohrožena. Déle mlčet by bylo hříchem. Musíme mluvit, musíme jim strhnout masku před očima celé Církve.“

Po tomto temperamentním úvodu papež zachycuje jednotlivé omyly. Protože podle modernistů nelze Boha poznat z viditelných věcí, odpadají i tzv. *motiva credibilitatis* (pohnutky věřitelnosti) – i dnes se už o nich sotva mluví. Co se týká dějin, bylo by je třeba vykládat tak, „jako by ve skutečnosti Bůh nezasahoval“. I z Kristova příběhu je proto třeba „škrtnout všechno, co vypadá božsky“. „Jsou katolíci, ba dokonce i mnozí kněží, kteří se k tomu veřejně hlásí, a s takovým nesmyslem by chtěli obnovit Církev. Důkladněji se nadpřirozený řád jistě už odstranit nemohl.“ Co se týče dogmat vůbec, ta „jsou nedostatečnými znameními svého obsahu, symboly“, v nichž však nijak „není obsažena pravda absolutně“. Podléhají „změnám“, jsou „nutně proměnlivá,

dočasná“. „Aby byla životná, musí být a zůstat pravidelně přizpůsobována víře a věřícím“ (*accomodatae*).

Papež tento úsek uzavírá ráznými slovy: „Tito slepí vůdcové slepých v opojení svou pyšnou vědeckou ješitností dokonce zvrátili věčně platné pojmy pravdy a náboženství. Založili nový systém a v divoké, beuzuzdné honbě za novotami zapomněli hledat pravdu tam, kde má své jisté místo. Svátými, apoštolskými tradicemi se opovrhují, a proto se volají na pomoc jiné nauky, které jsou plané, nicotné a nejisté a nemají souhlas Církve. Tak si ve své zaslepenosti myslí, že pravdu mohou podpírat a udržovat sami.“

Překvapilo by nás, kdyby už tenkrát nebylo vysloveno tvrzení, že „všechna náboženství jsou pravá“. Totéž platí o otázce „zda Kristus konal skutečné zázraky, skutečně předpovídal budoucnost, zda skutečně vstal z mrtvých a vstoupil do nebe“. Stejně tak jako dnes byl už tehdy Bůh přesazován do člověka: „Bůh je v člověku imanentně.“ Tak jako předtím dogmata, jsou i svátosti „pouze symboly nebo znamení“. Na tomto místě připojuje papež poznámku, která by se dala napsat i dnes: „Jako příklad, abychom ukázali, jakým způsobem pracují, poukazujeme na jistá hesla, která, jak se říká, ‚táhnou‘, protože pro propagaci mocných a vzrušujících idejí mají velkou přitažlivost.“

Paralela s naší dobou se ukazuje především v modernistických výrocích o Církvi: „V dřívějších dobách panoval omyl, že autorita byla v Církvi zavedena zvnějšku, totiž přímo Bohem. Proto ji bylo možno považovat za autokratickou. Tento názor je však už překonán. Autorita, stejně jako Církev, vyvěrá z náboženského vědomí, a proto se mu musí podřídít. Pokud se mu vymkne, stane se tyranií. Teď ale žijeme v době, kdy cit pro svobodu (*sensus libertatis*) dosáhl svého vrcholu. Ve státním životě se prosadila demokracie (*populare regimen*)... Proto musí i církevní autorita přijmout demokratické formy (*auctoritati Ecclesiae officium inest democraticis utendi formis*), a to tím více, protože jinak je její zánik zpečetěn.

Vždyť při dnešním rozvoji svobodného myšlení by bylo pošetilostí myslet na reakcionářská opatření. Násilné potlačování a omezování by vedlo k výbuchu, který by smetl Církev a náboženství.“ Tady jsou již prvky dnešní teologie revoluce. Překvapilo by nás, kdyby se už tehdy nebylo brojilo proti údajnému triumfalismu Církve. Tak je vznášen požadavek, že Církev „má odložit všechnu vnější okázalost, která jako příliš velkolepá bije do očí, protože úloha církevní moci se vztahuje jen na duchovní oblast.“ Papež to shrnuje takto: „Platí zde všeobecná zásada: V náboženství, které žije, je všechno srozumitelné, a proto se to musí změnit. Tak přecházejí k vývoji (*evolutio*), takříkajíc kvintesenci [tresti, jádru, podstatě] celé své nauky. Dogma, Církev, náboženský kult, knihy, které uctíváme jako posvátné, ba i víra samotná musejí podléhat zákonům vývoje, nechceme-li je prohlásit za odumřelé.“ Tento vývoj vzniká „ze střetu dvou sil: jedné, která směřuje k pokroku, a druhé, která konzervativně zadržuje. Konzervativní prvek v Církvi je velmi silný; spočívá v tradici. Jejím představitelem je náboženská autorita, a to jak z důvodu práva, neboť autoritě přísluší chránit tradici, tak i fakticky. Vždyť stojí stranou proměnlivého života a téměř nebo vůbec se jí nedotýká nic, co směřuje k pokroku. Oproti tomu síly, které nutí k pokroku a které se přizpůsobují nejhlubším potřebám, se spřádají a působí ve vědomí laiků, zvláště těch, kteří se nacházejí, jak se říká, ve víru života.“ Další papežovo konstatování je opět jako šité na dnešní dobu: „Modernisté jsou toho názoru, že jejich místo je a nadále zůstane uvnitř Církve, aby postupně přeladili všeobecné vědomí,“ tedy dnešní podvrtné přeorientování funkcí.

V úseku o Písmu svatém čteme doslova: „Proto je pro modernisty úplně běžné rozlišovat mezi Kristem dějin a Kristem víry.“

Ještě několik slov o reformním úsilí modernistů, které papež předkládá na způsob katalogu. Prohlašuje: „To, co bylo dosud řečeno, bohatě stačí, aby ukázalo bezmeznou, horoucí

honbu těchto lidí za novotami. Ta zasahuje úplně všechno, co katolíci vlastní. – Má se obnovit filozofie, zvláště v kněžských seminářích. Scholastická filozofie má být vykázána do dějin filozofie mezi ostatní překonané systémy a mladým lidem má být vykládána jediné správná a naší době odpovídající moderní filozofie (dnes je to existencialismus). Dogmata a jejich vývoj se musejí usmířit s vědou a dějinami. – Co se týká katecheze, směřjí se katecherické knihy zabývat jen těmi dogmaty, která jsou modernizovaná a odpovídají chápavosti lidu... Církevní úřad (*regimen*) má být v každém směru reformován, zvláště co do své disciplinární a dogmatické stránky. Musí se vnitřně i zevně přizpůsobit modernímu povědomí, které nezadržitelně tíhne k demokracii. Proto se nižšímu kléru a stejně tak laickému světu musí dostat patřičné účasti na správě (*regimen*) a nadměrně centralizovaná autorita musí být decentralizována. Římské kongregace pro různé církevní záležitosti, zvláště Svaté oficium a Index, se rovněž musí změnit. V morálce si lidé přisvojí základy amerikanismu, že aktivní ctnosti převládají nad pasivními a že se od ostatních musí vyžadovat jejich pěstování. – Od kněží se vyžaduje pokora a chudoba, jaká panovala v prvních dobách; přitom mají být skutky i smýšlením oddáni modernistickým idejím. Jsou i takoví, kteří by si jako učenliví žáci protestantů přáli zrušení kněžského celibátu. – V Církvi prostě není nic, co by nebylo třeba reformovat, a to podle jejich receptu.“ Papež pak zkoumá, jak se k modernismu došlo, a říká k tomu následující: „Jsou to především tři věci, o kterých modernisté vědí, že se staví proti jejich počínání: scholastická metoda ve filozofii, autorita a tradice Otců a učitelský úřad Církve. Proti těm bojují nejhouževnatěji. Scholastická filozofie a teologie je proto stále haněna a opovrhována. Ať už se to děje z nevědomosti nebo z bázně nebo snad spíše z obou důvodů, jedno je jisté: touha po novotách je vždycky spojena s nenávistí ke scholastice a neexistuje jistější známka počínající

náklonnosti k modernistickým naukám, než když někdo začne pocítovat odpor ke scholastické metodě.“

A zde je opět jeden bod, který nám připadá velmi známý, když myslíme na sdělovací prostředky: „Své vlastní stránky modernisté zahrnují nezměrnou, nekonečnou chválou a jejich knihy, které od začátku do konce překypují novotami, vítají s hlasitým potleskem. Čím směleji kdo převrací to staré, a vylučuje tradici a církevní učení, tím platí za učenějšího. A když se konečně někomu z nich dostane církevního odsouzení, pak ke zděšení všech dobrých katolíků je nejen zahrnut hlasitou a veřejnou chválou celého zástupu, ale téměř je uctíván jako mučedník pravdy. – Všechny ten povyk, oslavné a hanlivé řeči pak matou a klamou mladé lidi. Ti nechtějí být považováni za ignoranty a jsou dychtiví po pochvale učenosti, a tak jsou, nuceni svou vlastní zvědavostí a pýchou, polapeni a připojí se k modernismu.

Ale to už patří k dovednostem, jimiž modernisté dopravují své zboží k člověku. Nic neopomenou, aby rozšířili řady svých přívrženců. V kněžských seminářích a na univerzitách číhají na profesorská místa, aby je zvrátili v katedry zkázy. Přednášejí své nauky při kázáních v kostele, i když snad pouze skrytě; svobodněji mluví na schůzích. Zkrátka agitací, slovem i písmem, všude vyvíjejí vpravdě horečnou činnost.“

Když si takto prostudujeme celou encykliku, jsme zasaženi – téměř by se mohlo říci – prorockou jasnozřivostí tohoto svatého papeže, s níž hleděl na svou dobu, ale přitom už předpověděl naši. Ba skoro se zdá, jako by se tato encyklika měla mnohem silněji týkat dnešního modernismu než onoho na počátku století, který zdaleka nepronikl tak hluboko a tak rozsáhle do věřícího lidu, a to, co řekl Pius X. jako závěrečný posudek o modernismu, se vlastně naplňuje až dnes: „Protestantismus byl prvním krokem, pak následuje modernismus a končí to ateismem.“ Zažíváme to dnes v teologii „Bůh je mrtev“. Ano, Pavel VI. má pravdu, když vnímá znovuožívání modernistických omylů. [Budoucí] papež Jan XXIII. to viděl

jasně, když v roce 1907 řekl o modernismu: „Běda dni, kdy se tyto nauky prosadí“⁷⁵.

Právě tak měl pravdu i Fogazzaro: trvalo to možná zhruba oněch 50 let, než se myšlenky, zveřejňované tenkrát v úzkém kruhu, prosadily a vedly v Církvi k oné krizi, která daleko předčí krizi doby reformace.

Ozvěna encykliky zaznívá i v pastýřském listě německých biskupů, shromážděných v Kolíně z 10. prosince 1907, v němž m.j. stojí: „K takovým a podobným, i u nás se občas vyskytujícím příznakům a projevům modernismu, musíme ještě připočítat onu na neštěstí stále vzrůstající touhu kritizovat a reformovat, a to bez kompetence, bez správného úsudku a dostatečných znalostí, což je tak správně [nazýváno] nemocí naší doby a co se nezastaví před žádnou autoritou. Tato touha by chtěla přetvářet nejúčtyhodnější instituce podle „moderního povědomí“, zavádět do Církve, do její organizace a správy nepřijatelný parlamentarismus a demokratismus a nestydí se prodávat ve veřejných novinách a časopisech, dokonce i Církvi nepřátelských, odsudky a neuctivé výroky o církevních představených a institucích, k veliké radosti protivníků.“⁷⁶

Nehodí se to na vlas přesně na naši dobu? S encyklikou *Pascendi* nejtěsněji souvisí sylabus *Lamentabili* z 3. července 1907. V něm je zavrženo 65 modernistických vět nebo nauk. Vyjímáme z nich jen několik, u kterých zvláště bije do očí jejich blízkost současnosti:

Věta 1 zní: „Výkladem svatých knih daným Církví sice není třeba opovrhovat, přesto však podléhá přesnějšímu posouzení a opravě ze strany exegetů.“

Věta 30: „Ve všech textech evangelia má titul „Syn Boží“ pouze stejný význam jako „Mesiáš“, v žádném případě však nevypovídá, že Kristus je skutečně a podstatně Synem Božím.“

Věta 36: „Zmrtvýchvstání Kristovo není vlastně skutečností dějinného řádu, nýbrž skutečností, která není ani dokázána ani dokazatelná, čistě nadpřirozeného řádu, kterou křesťanské vědomí postupně odvodilo z jiných skutečností.“

Věta 37: „Víra v Kristovo vzkříšení se zpočátku ani tak netýkala skutečnosti zmrtvýchvstání, jako spíše nesmrtelného života Kristova u Boha.“

Věta 49: „Tím, že křesťanská večeře postupně dostala podobu liturgického konání, nabyli ti, kdo této večeři obvykle předsedali, kněžského charakteru.“

Věta 53: „Organické uspořádání Církve není neměnné, nýbrž křesťanská společnost, stejně jako lidská, podléhá stálému vývoji.“

Věta 58: „Pravda není méně proměnná než samotný člověk, protože s ním, v něm a skrze něho dosahuje rozvoje.“

To by mohlo stačit. Když to všechno přehlédneme – vlastně bychom měli citovat všech 65 pouček – zmocní se nás svatý hněv, že se někdo odvažuje toto všechno předkládat jako nové a moderní a pokrokové v duchu II. vatikánského koncilu, když je to ohřátý, nově formulovaný a moderně učený modernismus, starý 50 let. Zůstává záhadou, proč právě v dnešní době byla zrušena antimodernistická přísaha, která byla předepsána 1. září 1910. A to přesto, že staroluterský teolog Dr. Dr. Cornelius svob. pán von Heyl řekl: „Přesto je zřejmé, jak dalece je katolicismus naukově chráněn před poblouzněností a subjektivismem. Jednotliví katoličtí autoři mluví dnes o antimodernistických rozhodnutích Pia IX. a Pia X. tak, jako by to bylo něco trapného! Naproti tomu já využívám příležitosti, abych prohlásil, jak velice by mi bylo vhod, kdyby nejdůležitější antimodernistické formulace *mutatis mutandis* byly ochranným prostředkem všude, i v ne-

římských církvích. Ostatně je možné, že zde jsem katoličtější než současný katolicismus, když i mne potěšila prohlášení kurie vůči Teilhardu de Chardin... Pokud katolicismus je (a zůstane) antimodernistickým mocí své vrozené průraznosti papežských struktur a pokud (po formální stránce) zachrání v současné Církvi pojem poslušnosti, pak musí být staroluteránům, staroreformovaným, částem anglikánů a fundamentalistickým sektám bližší než ty církve a společenství, kde bují princip svobody a bezbřehý progresismus a individualismus.⁷⁷

„TAJNOSNUBNÁ“ HEREZE

Tak tedy podle papežových slov „nepřítel lidského pokolení“ pronikl do nejvnitřnější oblasti Církve, „do krve Církve, do jejího nejhlubšího nitra“. Svatý papež [Pius X.] toto velké nebezpečí poznal a nepřítele porazil. Ale opakovalo se, co říká Lukáš na konci příběhu o pokušení: „Když ďábel skončil všechna pokušení, odešel od něho až do dané chvíle.“ (4,13)

Až do dané chvíle. A ta dnes nastala. To neznamena, že by během půlstoletí mezi Piem X. a Pavlem VI. tu a tam nepronikly na povrch modernistické ideje. Budiž poukázáno jen na knihu nejmenovaných katolických teologů a laiků vydanou r. 1937 „Katolicismus, jeho smrt a vznik“ [Der Katholizismus, sein Stirb und Werde]⁷⁸, z níž místy vane modernistický duch, a odpovědí na tento záměr byl protispis paderbornských teologů „Reformní katolicismus“ [Reformkatholizismus],⁷⁹ na který pak oni teologové a laici odpověděli spisem „Katolicismus budoucnosti, budování a kritická obrana“.⁸⁰ V této knize je silně napadán Pius X., přičemž bylo poukázáno na intriky integralistů ke konci pontifikátu Pia X., o čemž se lze blíže dočíst ve Schmidlinových Dějinách pa-

pežství.⁸¹ Ještě povážlivější byly proudy, které se zaměřily na kritiku forem zbožnosti a na jisté změkčení křesťanského pojetí života. Dvě cenné knihy nesmíme opomenout: „Sentire cum Ecclesia“ od Augusta Doernera⁸² a „Bloudění a scestí zbožného života v naší době“ od Maxe Kassiepeho.⁸³ Neblaze se projevovaly škrty v mariánské úctě. Po Fatimě se dostaly na pořad dne pochybnosti o vhodnosti dogmatického vyhlášení tělesného nanebevzetí Panny Marie a zasvěcení Němce-ka Neposkvrněnému Srdci Panny Marie se setkal s kritikou. Mariánský papež Pius XII. tušil doutnající a nadcházející pohromu. Snažil se jí zabránit především encyklikou „Humani generis“ z r. 1950, kde se téměř s předpovědí nadcházející krize dostává k pojednání o významu učitelského úřadu Církve, a co se týče papežských encyklik, řekl toto: „V žádném případě se nelze domnívat, že to, co je v encyklice předkládáno, nevyžaduje souhlas, protože v nich prý papežové neprojevují nejvyšší moc svého učitelského úřadu. Tyto encykliky jsou totiž vyjádřením řádného učitelského úřadu, o němž platí slova Kristova: ‚Kdo vás slyší, mne slyší‘ (Luk 10,16). Většinou to, co encykliky předkládají a zdůrazňují, už stejně patří ke katolickému učení. Když tedy papežové ve svých listech po důkladném zkoumání vysloví svůj úsudek o některé dosud sporné otázce, pak je všem jasné, že tyto věci podle úmyslu a vůle papežů už nemohou být záležitostmi volného projednávání teologů.“⁸⁴

Tím jsme však došli až ke koncilu. Téměř jako shrnutí všech skrytých tendencí se v předvečer koncilu objevila sbírka „Hereze doby – kniha k rozlišování duchů“, vydaná Antonem Böhmem,⁸⁵ kniha, která úplně upadla v zapomenutí, ačkoli by i dnes mohla sloužit jako ukazatel cesty ve zmatcích naší doby. Nikdo menší než Karel Rahner zde razí pojem kryptogamních (tajnosnubných) herezí, které jsou dnes, podle jeho mínění, v podstatně závažnějším rozsahu než dříve. Rahner říká doslova: Celý náš „životní prostor je ale nepochybně také spoluvytvářen postoji, naukami, tendencemi, které je

nutno kvalifikovat jako bludné, odporující učení evangelia“⁸⁶. Tyto tajnosnubné hereze jsou těžko zjistitelné; např. „ve skutečnosti lze těžko rozlišit, co je úcta k tělesnosti a co její zbožšťování“. Můžeme dokonce říci: „Každý je dnes nakažen bakteriemi a viry tajnosnubné hereze, i když proto ještě nutně nemusí být označen za nemocného“. „Tato tajnosnubná hereze“ se naprosto snáší s „explicitní pravověrností“. Samozřejmě se hereze současně pokouší jakoby proniknout z úkrytu na povrch, aby se mohla stát srozumitelnou a zjistitelnou. Ale brání tomu skutečnost, že „dnešní člověk má ostych před abstraktními prohlášeními v náboženských otázkách“. Můžeme se jen ptát, v čem spočívá taktika této hereze, „aby zůstala latentní“. Rahner na to odpovídá: „Často je to prostě postoj nedůvěry a podvědomé antipatie vůči učitelskému úřadu Církve, onen značně rozšířený pocit, že učitelský úřad Církve dohlíží na bádání a nauku s podezíravostí a úzkoprsostí.“ Tato kryptogamní hereze se vyskytuje tam, „kde se např. úmyslně vynechává slovo o pekle, kde se o evangelních radách, o slibech a řeholním stavu už nemluví nebo nanejvýš ještě tak nejistě a rozpačitě. Jak často v našich zemích ještě kazatelé kážou vzdělaným posluchačům o časných trestech za hříchy, o odpustcích, o andělech, o postu, o ďáblu (nanejvýš o tom, co je v člověku ‚démonické‘), o očistci, modlitbě za ubohé duše a podobných staromódních věcech?“ Nejhůře se hereze projevuje jako „lhostejnost“. Když se podíváme na všechny tyto příklady, vyvstane nám před očima na vlas přesný obraz naší současné situace. Z toho všeho ale také vyplývá, že učitelský úřad Církve „může proti tomuto nebezpečí kryptogamní hereze podniknout s dosud obvyklými prostředky relativně málo. Učitelský úřad může hlásat pravdu, může tyto heretické tendence pojmově formulovat, jak se to poprvé stalo v encyklice Pia X. o modernismu. Ale proti němé herezi samotné se dá dělat jen málo.“ Aby ji bylo možné nějak odrazit, musela by být překonána „z vnitřní přirozenosti věci“, a ne „pouze správnou cestou“. To je důvod, proč nebyl

modernismus v době Pia X. vnitřně překonán, nebo jak říká Rahner: „Nebyl potlačen z vnitřní podstaty věci, ale prostě jen disciplinárními opatřeními“. Otázkou samozřejmě zůstává, zda je to vůbec možné, aby takovéto tajnosnubné hereze byly překonány z vnitřní podstaty věci.

Karel Rahner dále tvrdí, že boj proti tajnosnubným herezím je především záležitostí svědomí jednotlivců. Co v této souvislosti konstatuje, je přímo prorocké, když pozorujeme dnešní vývoj v Církvi. Říká: „Všechny nebo většina dobových postulátů dneška a zítřka mají v sobě něco v zásadě správného nebo něco, za co se lze postavit, nebo něco dějinně nevyhnutelného, dokonce i tehdy, když to znamená distancovat se od životního stylu předcházejících generací, také křesťanských.“ Zastává názor, že „kryptogamní hereze, právě tam, kde chce zůstat latentní, se ráda stává herezí nesprávného dávkování, přehánění, jednostrannosti“, takže „dnes, co se týče zdůrazňování, dávkování a rozdělení zátěže, to vzhledem k této úloze má učitelský úřad Církve nesmírně těžké“.⁸⁷ Tolik z tohoto výborného úvodu.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL

A nyní jsme dospěli k II. vatikánskému koncilu. Už jsme viděli, jak velice se v tajných společnostech toužilo po koncilu. V počáteční povznesené náladě na to vůbec nikdo nedbal⁸⁸ a také se příliš málo dbalo na to, jak koncilové dění hodnotí nepřátelé. A přesto jsou takové věci často posuzovány přesněji a výstižněji zvenčí než samotnými jednajícími. Neobyčejně obsažné je jedno číslo časopisu „Ost-Probleme“⁸⁹, kde je článek převzatý z moskevského časopisu „Kommunist“⁹⁰ o „náboženské 'obnově' a katolické Církvi“. Už nadpisy jednotlivých odstavců tohoto článku jsou pozoruhodné, jako např.: „Současná krize náboženství“, „Modernismus (!)

v politice Církve a v teologii“, „Sociální funkce ‚novotářství‘“. Smyslem obsáhlého článku je předložit změny v Církvi jako „oportunistickou taktiku církevníků a všech jejich pletich“. Ale to nás vlastně tak nezajímá jako skutečnost, že venku se zřetelně vidí *krize* a že téměř vyčerpávajícím způsobem uvádějí všechny její symptomy. Tak je řeč o „krizi náboženské ideologie“, o „modernizaci pozice Církve jak u teologických, náboženských otázek ve vlastním smyslu slova, tak i u aktuálních problémů světové politiky“. „Ve vnitrocírkevní, vlastní náboženské oblasti probíhá modernizace ideologického arzenálu, kultu a samotné organizace. V plném proudu je proces zvláštní *reformace*, hledají se nové možnosti, jak zachovat vliv náboženství v našem století rostoucí bezbožnosti, sílícího anti-klerikalismu a volnomyšlenkářství. „S těžkým srdcem se teologové loučí s tradičním militantním tmářstvím, pokoušejí se nově vysvětlit otázky vztahu mezi vírou a rozumem, vědou a náboženstvím“... „Dialektika procesu náboženské obnovy, odehrávajícího se před našima očima, spočívá v tom, že tato obnova je známkou *slabosti náboženství*, zároveň je ale prostředkem k posílení jeho vlivu. Proto se k demaskování nejnovějších metod obrany reakční náboženské ideologie vyžaduje energické úsilí všech zastánců materialistického světového názoru, bojovníků za vědeckou ideologii.“

Právě tuto poslední větu by si měli znovu přečíst a promyslet ti, kdo svým aggiornamentem chtějí přivodit vnitřní změnu oněch ateistických ideologů. Činnost Jana XXIII. a II. vatikánského koncilu je považována za krok k přehodnocení hodnot – to jsou slova, která nabádají k zamyšlení.⁹¹

To bylo v roce 1964. Ještě zřetelněji se vyslovuje komunistická strana Itálie na svém 11. sjezdu. V úvodu zvláštního čísla časopisu „Propaganda“, „dedicato al dialogo con Cattolici“, se mluví jednoznačně o „krizi“ Církve: „Mimořádné propuknutí koncilu, právem srovnávané s generálními stavy z roku 1789, ukázalo celému světu, že stará politicko-náboženská Bastila se otřásá v základech. Tak nastala nová situace,

které je třeba čelit přiměřenými prostředky. Naskytla se dodnes nepředvídaná možnost přiblížit se vhodnými manévry k definitivnímu vítězství.“

Tento úvod pak nastiňuje jednotlivé úseky tohoto „zvláštního vydání“ a říká např. v části „Dokumentace“, že jsou zde „vyneseny na světlo všechny možnosti, které se nám nabízejí vnitřním vývojem Církve“. Úsek „Dialog“ dokazuje, že praxe už předčila nejsmělejší prognózy teorie a že stojíme tváří v tvář jevu, který se každým dnem uskutečňuje. Nejváženější katolické osobnosti zcela otevřeně odhalují výsledky, ke kterým koncil dospěl, a dělají z dialogu neočekávanou formu nového *humanismu*. Pavel VI. přijímá ve Vatikánu soudruha Gromyka a mluví s ním o problémech míru. Marxismus-leninismus se přizpůsobuje nové situaci a je podle potřeby buď mazlivý, nebo násilný... Úsek „Argumenty“... obsahuje četné odkazy na závěry vyslovené koncilem. „Sám koncil nám tímto způsobem dává zadarmo do rukou ty nejlepší prostředky, jak zasáhnout katolickou veřejnost.“ Úvod končí slovy: „Mai la situazione ci e stata cosi favorevole – *situace pro nás ještě nikdy nebyla tak příznivá*“.

Musí se uznat, že tyto texty mluví jasnou řečí. Bylo by záhodno, aby všichni, kdo nedbají na papežova varující a nabádající prohlášení, měli pořádně na paměti tyto právě citované výňatky.

Vysvětlující a zároveň úděsná je skutečnost, že byl koncil přirovnáván k útoku na Bastilu roku 1789, tedy k francouzské revoluci, a už jsme si ukázali, že to vůbec není tak scestné. V každém případě nosné ideje revoluce – volnost, rovnost, bratrství – pronikly tak hluboko do povědomí, že už si sotva můžeme představit jejich zredukování na potřebnou a oprávněnou míru. Je ještě brzy vydat konečný posudek koncilu. Osudné však je, že se tak důležité události dotýkají různých rovin, ba že se odehrávají v různých rovinách. Texty [koncilu] jsou zajisté veskrze pravověrné, místy dokonce klasicky formulovány, a naším úkolem na dlouhou dobu bude bojovat

slovy koncilu proti jeho podminování, především proti onomu slavnému „duchu“ koncilu. Ale protože se koncil snažil především o pastorační zaměření⁹² a zřekl se tedy toho, aby vydával dogmaticky závazná prohlášení a aby se jako dřívější církevní shromáždění ohrazoval proti omylům a bludným naukám, dostalo se mnoha věcem třpytivé dvojznačnosti, která poskytla jisté oprávnění těm, kdo mluví o duchu koncilu. K tomu přistupuje, jak jsme už viděli, řada nových pojmů jako např. kolegialita, ekumenismus, náboženská svoboda, které nepochybně bylo možno dobře zdůvodnit, které se však, podle toho, jak se to komu hodilo, také projevily jako bumerang. Opět se musíme vrátit k pojmu „tajnosnubný“. Nečíhal v kolegialitě skrytý útok na „starou politicko-náboženskou Bastilu“ papežství? Což to nedokazuje boj o „nota explicativa prævia“ připojená ke konstituci o Církvi?⁹³ I k tomu poskytuje protivník vysvětlení, které je zřetelné a podnětné. „Stimmen der Zeit“ [Hlasy doby]⁹⁴ přinesly článek nadepsaný: „Změnili se svobodní zednáři?“ Pisatel se odvolává na evropský zednářský časopis,⁹⁵ který v zářijovém čísle roku 1964 pojednával o papežství, a o kostnickém koncilu (1414-1418) řekl: „Reformátorům to neprošlo, hierarchická ústava Církve v čele s všemocným papežem zůstala zachována až podnes.“ Po tomto výletu do historie se pisatel vrací k II. vatikánu: „Zlomení osobního primátu by bylo předpokladem pro *Unio sancta* [Svatou jednotu] a pro svedení Církve. – Jsme přesvědčeni, že můžeme téměř s jistotou říci, že neomylnost papeže a jeho primát vůči koncilu nepadne ani v roce 1964. Středověk bude i nadále jako dříve v oblasti církevní ústavy čnět do naší doby – myslíme, že ne ku prospěchu Církve a moderních problémů, které je třeba zvládnout. A dokud není odstraněna osobní nadvláda jednotlivce v církevní ústavě, dotud bude podle našeho názoru ztroskotávat každá reforma i v jiných oblastech. Ústavní moc papeže a jím jmenovaných kardinálů je institucionální překážkou každého lepšího názoru a reformy. Na

druhé straně Církev – bude-li odstraněno přednostní právo a neomylnost papeže – nebude už moci jako dosud vykonávat tak sugestivní moc nad masami věřících. Církev a koncil jsou tedy před neřešitelným dilematem: nakolik to lze z příznaků vyčíst, nevěříme, že se koncil v Římě letos s těmito věcmi vypořádá.“

A DNES?

Co tehdy, před zhruba deseti lety [v době koncilu – pozn. překl.] bylo ještě označeno otazníkem, to mezitím dostalo docela zřetelné rysy. Primát papeže utrpěl těžkou újmu a „brány pekelné“, které útočí proti Skále, se dnes předsunuly tak daleko, že dosahují až k bronzové bráně Vatikánu. Papež má pravdu: ďábel pronikl do Církve. Ještě nám ovšem chybí analýza jeho metod, mohli bychom je však snadno poznat, kdybychom se jen drželi výpovědí Nového Zákona o něm. Uvedme jen některé z jeho metod. Podivuhodně se umí maskovat za „anděla světla“ (2 Kor 11,14), když uplatňuje Boží dar rozumu: Všechno, co se dnes děje při reformě Církve, se dá rozumově zdůvodnit. Potřeba doby k tomu přidává další, a co bylo povoleno jen jako výjimka pro misijní území, stalo se „pod rukou“ zvyklostí i pro nás. Proč také ne? Všeobecně se úzkostlivě vyhýbají otevřenému boji proti pravdám víry, dělá se to elegantněji, už se o nich nemluví, nebo se polovičatě komolí jako polovičaté výpovědi, protože dobře víme, že polopravda je horší než lež. Nakonec to nové se dostane do tak těsné blízkosti „starých“ pravd, že už je zapotřebí silné dávky daru „*discretio spirituum*, rozlišování duchů“ (1 Kor 12,10), aby se zde pravé rozlišilo od nepravého a pravda od lži. Zkoumáme-li tyto metody, dojdeme k přesvědčení, že dnes už ďáblovi ani tak moc nezáleží na tom, aby zůstal nepoznán a „tajnosnubně“ konal své dílo zkázy, ale že se chce otevřeně

a veřejně projevovat. Tak napsal pařížský [zednářský] časopis [lóže] Velkého Orientu Francie „L’Humanisme“⁹⁶ v roce 1968 zcela otevřeně: „Mezi pilíři, které se nejsnáze zhroutí, vidíme moc učící; neomylnost, která od I. vatikána byla považována za dobře upevněnou, a která právě teď musí odolávat bouři odporu manželů u příležitosti vydání encykliky *Humanae vitae*; reálnou eucharistickou přítomnost, kterou mohla Církev předkládat středověkým masám a která mizí, jak postupuje společné přijímání Svátosti a společné slavení bohoslužeb katolických kněží a protestantských pastorů; posvěcený charakter kněží, který pochází ze svátosti kněžského svěcení a který ustoupí době; rozlišování mezi Církví, která udává směr, a černým (nižším) klérem, kde se od nynějška pohyb děje od základny (!) směrem nahoru jako v každé demokracii; postupné mizení ontologického a metafyzického charakteru svátostí a pak hned zánik zpovědi, když se v naší době hřích stal úplně anachronickým pojmem, který nám odkázala přísná středověká filozofie, toto dědictví biblického pesimismu.“

S „potěšitelnou“ otevřeností je tu rozvíjena celková strategie, a proto se teď ptáme, proč se nic neděje nebo jen tak málo, aby tyto sloupy byly zajištěny a uchráněny před zřícením. Kdo by si dnes, po tomto jednoznačném přiznání, ještě myslel, že tyto události v Církvi jsou okrajovými záležitostmi nebo dočasnými potížemi, které se časem samy upraví, takovému člověku prostě není pomoci. Ale o to větší je odpovědnost vedoucích mužů Církve, jestli se těmito otázkami nezabývají a myslí si – srovnej, co bylo řečeno předtím – že nějakým záplatováním se dá všechno napravit. Ne, jde o celek, jde o Církev, jde – jak píše časopis „L’Humanisme“ z května-října 1968,⁹⁷ o „koperníkovskou revoluci svého druhu“, která postihla Církev, jde o „gigantickou revoluci v Církvi“⁹⁸, která v sobě už nese „předehru vítězství, *prélude de la victoire*“.⁹⁹

A tady jsme dospěli k vrcholu a rádi bychom si jen přáli, aby následující citát z „L’Humanisme“ byl pochopen v celé své nosné šíři:¹⁰⁰ „Jakmile se zhroutí tradiční struktury, všechno ostatní bude následovat. Církev nepředvídala takový zápas, dávno už není připravena přijmout tohoto revolučního ducha a asimilovat ho... Papeži nehrozí popraviště, ale vzpoura místních Církví, které se organizují demokraticky, odmítají přehrady mezi kleriky a laiky, tvoří si své vlastní dogma a žijí v úplné nezávislosti vzhledem k Římu.“

Vraťme se teď zase na začátek. Atanáš ve svém pastýřském listě vypočítává, co se tehdy dělo v Alexandrii: „Drancování kostelů, zhášství, rouhání se Bohu, hanobení panen, vyhánění bičem a vražda.“ To všechno je nic proti tomu, co se dnes děje v obecné Církvi, aniž bychom si toho vlastně byli řádně vědomi. Což nevznikají místní církve a nejsou již v plné činnosti, když se demokratickým hlasováním na synodách podřizují většině a tím často svévoli čísel, a nikoli pravdě? „Vatikán už brzy nebude schopen“, říká zmíněný časopis,¹⁰¹ „udržet pod kontrolou vnitřní pohyb tak velkého tělesa, které bylo považováno za homogenní... Nebylo by načas vrátit se k více ‚národním‘ církvím? – Papeže tedy nečeká popraviště. Jak humánní se stala naše doba! Jen místní církve čekají papeže, s těmi si bude muset poradit. Lze poukázat na příklady z minulosti, padlo slovo o galikánské církvi. Zde raději historii nechme zase zavřenou, když se o ní a o celé tradici úmyslně mlčí. Na konci tohoto vývoje bude papež zbytečný, protože přece místní Církve „žijí vzhledem k Římu v úplné nezávislosti“. Tedy přece jen poprava formou anihilace [zničení].

Jsme velmi vděční za tuto upřímnou řeč. Víme teď, na čem jsme. Dábelský plán je nám jasný a zřejmý.

U Atanáše

„Proto se však nesmíte bát jejich zloby, ale musíte... se vzepřít těmto novým intrikám vůči nám. Protože trpí-li jeden úd, trpí spolu s ním všechny a podle slov apoštola musíme plakat s plačícími. Protože celá Církev trpí, musí se každý ve spoluprožívání utrpení starat, aby provinění bylo potrestáno. Vždyť je to Vykupitel všech, kdo je jimi haněn, jsou to zákony všech, které oni ruší... Ze všech těchto důvodů vás prosím... abyste odsoudili bezbožné, aby i teď zdejší kněží a lid viděli vaši pravou víru a vaše rozhodné odmítnutí a mohli se tak těšit z vaší shodné víry v Krista, ti však, kdo se tak velice proti Církvi provinili, aby byli podníceni k nápravě a aby – i kdyby by to bylo možné teprve později – změnili své smýšlení. Pozdravujte společenství bratří u vás! Pozdravují vás všichni bratři, kteří jsou se mnou shromážděni. Kéž vás Pán uchová neporušené a s věrnou vzpomínkou na nás...”

U Görrese

„Země se nám bortí pod nohama, nástroje, s nimiž jsme počítali, vypovídají službu. Nastupuje nějaká katastrofa, kterou nikdo nečekal, celá budova, už dlouho podemílaná, se hroutí. Že z takového pádu Církev nevyjde beze škody, to se dá s jistotou předpovídat; ale co jinak ještě přetrvá, nikdo nemůže vědět ani změřit. Tedy nabádat, varovat, dávat pokyny, bránit se, dovolávat se všech znamení; vždyť i ta zvířata, na nichž jedou kupředu falešní proroci, se vzpínají, obracejí se zpět a zlostně mluví lidskou řečí ke svým pohaněčům, kteří nevidí plamenný meč stojící v cestě... Proto pracujme,

dokud je den, protože v noci nemůže nikdo pracovat. Vyčkávat také nelze, protože všechno vyčkávání dosud sloužilo jen ke stále rychlejšímu zhoršování stavu věcí. Kdo se ocitne v nerovném boji, pak není pochyb o tom, že se ohlíží, kdo za ním stojí. O zásadách se lze přít sem a tam, jako o světle či vanutí větru, se stejnou upřímností. Když se však všechny lži a špatné vášně houfují pod jedním praporem jako supi kolem mršiny, která padla na cestě, pak to jistě není praporem, pod jehož znamením je veden dobrý boj. Neboť špatnost má své instinkty, které ji vedou po její cestě neomylně. Ale mocnost, která vidí, jak jsou všechny stopy nasměrovány proti ní, má všechny důvody, aby se lekla a včas s vážným uvažováním pomýšlela na východisko. Církev, která čistě a jasně stojí v dobrém právu, může být klidná; neboť „Kdo jako Bůh!“ je napsáno plamenným písmem na jejím štítě, a před tímto výrokem bledne všecken pozemský lesk v nicotu a všechna pozemská moc se mění v bezmocnost.“

(Z doslovu ke čtvrtému vydání „Athanasia“,
o Velikonocích L. P. 1838).¹⁰²

OBSAH

Úvodní slovo k 1. německému vydání	3
Úvod	5
Okružní list sv. Atanáše všem biskupům z roku 340	11
Příčiny dnešní vnitrocírkevní krize	13
Osvícenství	15
Tajné společnosti	17
Pius X. a modernismus	24
„Tajnosnubná“ hereze	35
Druhý vatikánský koncil	38
A dnes?	42
Závěr	45
Obsah	47

- ¹ Berthold Altaner, *Patrologie* (Freiburg i. Breisgau 1950) str. 230.
- ² Konrad Kirch, *Helden des Christentums* (Paderborn 1936): Aus dem christlichen Altertum, str. 12n.
- ³ Joseph Görres, *Athanasius* (Regensburg 1838), 4. vydání.
- ⁴ Joseph Lortz, *Geschichte der Kirche in ideengeschichtlicher Betrachtung* (Münster i.W. 1941). § 111 B (IV,52).
- ⁵ Franz Schnabel, *Deutsche Geschichte im 19. Jahrhundert*, IV. Band, *Die Religiösen Kräfte* (Freiburg 1937) str. 139.
- ⁶ Citované dílo, str. VI.
- ⁷ Tamtéž.
- ⁸ Tamtéž, str. VII.
- ⁹ Tamtéž, str. VIII; srv. Roman Bleistein, *Suche nach einem neuen Bekenntnis*, in „*Deutsche Tagespost*“ z 12/13. ledna 1973.
- ¹⁰ Tamtéž, str. 113.
- ¹¹ Tamtéž, str. 118.
- ¹² Bergstadtverlag Breslau. – O vydavateli srv. Gerhard Kukofka, „*Staunen und Sehnsucht*“ v „*Urbild und Abglanz*“, pamětní vydání pro Herberta Domse, vyd. Johannes Tenzler (Regensburg 1972) I, str. 489-497.
- ¹³ Tamtéž, srv. 491, pozn. 1: „Všimněme si eminentně prorockého daru spisovatele Flama... Nestalo se téměř všechno, co básník tehdy předvídal, mezi tím místy i daleko předčísí skutečností?“
- ¹⁴ Citované dílo, str. 489.
- ¹⁵ K. Flam, citované dílo, str. 84.
- ¹⁶ *Des heiligen Kirchenlehrers Basilius des Großen ausgewählte Schriften*, in *Bibliothek der Kirchenväter* (Kösel-Pustet, München 1925) I. Band, str. 121.
- ¹⁷ Tamtéž, str. 129.
- ¹⁸ Tamtéž.
- ¹⁹ Tamtéž, str. 139.
- ²⁰ Tamtéž, str. 137.
- ²¹ Tamtéž, str. 143.
- ²² Tamtéž, str. 163. Citát 2 Sol 2,3-4.
- ²³ K. Kirch, citované dílo, Band I,2; str. 23n.
- ²⁴ Sdc 19,29-20,11.
- ²⁵ *L'Osservatore Romano* z 8. prosince 1968. Srv. také Helmut Kuhn ve zvláštním sešitu časopisu „*Wort und Wahrheit*“ (březen/duben 1972): „*Stav římsko-katolické Církve*“: „V létě 1970 jsem se v Paříži bavil s Raymondem Aronem, snad nejvýznamnějším sociologem Francie, o studentských nepokojích na evropských i amerických universitách. Shodli jsme se na tom, že tyto procesy, jakkoli mohou být neblahé, jsou zastíněny jiným děním světového dosahu a epochálního významu – rozpadem římsko-katolické Církve“ (str. 155).
- ²⁶ Migne, PG, díl 27 (Athanasius I), col. 219-240; srv. Bodenhewer, *Geschichte der altchristlichen Literatur* (Freiburg 1902/1932) Band III, str. 70.
- ²⁷ KNA Nr. 194 z 21. listopadu 1972: „*Die Sache mit dem Teufel*“, reakce na papežský projev z 15. listopadu 1972, srv. německé vydání *L'Osservatore Romano*, 2. ročník, č. 74 z 24. listopadu 1972, str. 1.
- ²⁸ Citované dílo, str. 162n.

- ²⁹ Marquis de la Franquerie, L'infalibilité pontificale – Le syllabus et la crise actuelle de l'Eglise (vytištěno jako rukopis) str. 41nn.
- ³⁰ In hujusmodi voluntate vesana et tetra recognosci propemodum videtur posse illud ipsum, quo Satanas in Jesum Christum ardet, inexplabile odium ulciscendique libido“, v encyklice *Humanum genus* z 20. dubna 1884 o svobodných zednářích.
- ³¹ Ve své encyklice *Pascendi* z 8. září 1907.
- ³² Albert Erhard, Urkirche und Frühkatholizismus (Bonn 1935) str. 194.
- ³³ Furche-Verlag 1964 str. 15-39.
- ³⁴ Srv. „Neue Zürcher Zeitung“ z 20. srpna 1966: „Kirchlich-theologische Auseinandersetzungen in der Bundesrepublik; die Bekenntnisbewegung als Krisensymptom“ a tam jako mezinadpis „Aspekty osvícenství“.
- ³⁵ Citované dílo, str. 119-121.
- ³⁶ Max Spindler, Handbuch der Bayerischen Geschichte Band II, 1028-1032 (München 1966) str. 1028: „Dějiny řádu illuminátů jsou fenoménem evropského významu a účinku,“ srv. Serge Hutin, Gouvernants invisibles et sociétés secrètes (Editions J'ai lu 1971) opakovaně mluví o illuminátech.
- ³⁷ Bernhard Fay, La Franc-Maçonnerie et la Révolution intellectuelle du XVIIIe siècle (Paris 1961) str. 203.
- ³⁸ Pierre Virion, Le Complot (Paris 1961) str. 46. Serge Hutin, citované dílo, str. 4, cituje Pierre Mariela, L'Europe païenne du Xxe siècle, str. 170: „En réalité, de tous temps-et maintenant plus que jamais-, les sociétés secretes menent le monde.“
- ³⁹ Eugen Lennhoff/Oscar Posner, Internationales Freimaurerlexikon (nezměněný dotisk vydání 1932), Amalthea-Verlag München-Zürich-Wien; – Horst E. Miers, Lexikon des Geheimwissens (Freiburg i. Breisgau 1970); – Kurt Seligmann, Das Weltreich der Magie (Stuttgart 1958).
- ⁴⁰ Pierre Virion, Mystère d'iniquité (Editions St. Michel, St.-Céneré [53]). Str. 2nn.; srv. též Virion, Bientot un gouvernement mondial? ve stejném vydavatelství 1968; srv. též Léon de Poncins, Christianisme et F. M. (L'Ordre Français, Décembre 1969); La F. M. d'après ses documents secrets Diffusion de la Pensée Française 1972).
- ⁴¹ Ve švýcarských novinách „Der Republikaner“ čís. 39 z 26. září 1963.
- ⁴² Srv. též jména ve zmíněných lexikonech.
- ⁴³ U Viriona, Mystère, citované dílo, str. 81-108.
- ⁴⁴ Alec Mellor, Unsere getrennten Brüder Die Freimaurer (německý překlad) (Styria Graz-Wien-Köln 1964). – Michel Dierickx SJ, Freimaurerei, Die Große Unbekannte (Bauhüttenverlag Frankfurt/Hamburg 1968).
- ⁴⁵ U Viriona, Mystère, citované dílo, str. 15n.; satanská hymna Giosué Carducciho se nachází u Gerharda Zachariase, Satanskult und Schwarze Messe (ein Beitrag zur Phänomenologie der Religion) (Limes-Verlag Wiesbaden 1964), str. 133-138.
- ⁴⁶ Virion, Mystère, citované dílo, str. 19nn. Následující citáty jsou vesměs převzaty z této knihy a zmíněného Franquerieho spisu.
- ⁴⁷ U Franquerieho, citované dílo, str. 48.
- ⁴⁸ Tamtéž, str. 48.
- ⁴⁹ Tamtéž, str. 51, pozn. 20.
- ⁵⁰ Tamtéž, str. 50, pozn. 14.

⁵¹ Tamtéž, str. 53, pozn. 24.

⁵² U Viriona, Mystére, citované dílo, str. 41.

⁵³ Tamtéž, str. 32.

⁵⁴ Tamtéž, str. 42.

⁵⁵ Tamtéž, str. 52n.

⁵⁶ Yves Marsaudon, *L'Oecuménisme vu par un Franc-Macon de Tradition* (Editions Vitiano paris-IXe) 1964.

⁵⁷ J.M. Jourdan, *L'oecuménisme vu par un Franc-Macon de Tradition* (tiré á part de la revue „Permanences“ 1965), str. 11.

⁵⁸ Marsaudon, citované dílo, str. 26.

⁵⁹ Tamtéž, str. 120.

⁶⁰ U Jourdana, citované dílo, str. 27.

⁶¹ Marsaudon, citované dílo, str. 126.

⁶² Franquerie, citované dílo, str. 46.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Franquerie (str. 44) překládá zmíněnou tajnou instrukci do roku 1819; G.M. Pachtler (*Der stille Krieg gegen Thron und Altar oder das Negative der Freimaurerei*, podle dokumentů, Amberg, 2. vydání 1876, str. 83) a uvádí plný název „Istruzione permanente, Codice e quida pratica dei Preposti all'alta massoneria“ (původní text v „Civiltá cattol.“ 4 sett. 1875 quod. 605, p. 598 e segg.)

Stojí tam: „Naší myšlenkou je osvobození Itálie, z něhož určitého dne musí vzejít osvobození celého světa, republika bratrství a sjednocení lidstva... Naš cíl je v mnohém konec konců cílem Voltairovým a francouzské revoluce, tj. dokonalé zničení katolicismu a samotné křesťanské ideje...

Papež, ať je to kdokoli, nikdy nepřijde k tajným svazům. Proto musejí tajná spojení udělat první krok k papeži a k Církvi s úmyslem oba spoutat. Dílo, ke kterému se chystáme, není práce na jeden den, měsíc, nebo na jeden rok. Může to trvat mnoho let, možná jedno století. Nemáme v úmyslu získat papeže pro naši věc, udělat z něho neofytu [novokřtěnce] našich základních vět nebo apoštola našich myšlenek. To by byl směšný sen. A jak se také mohou uspořádat události, kdyby se možná nějaký kardinál nebo prelát stal zasvěcencem našich tajemství, ať z celého srdce nebo lstivě, ani pak bychom si nesměli přát jeho povýšení na Petrův stolec. Vždyť jeho povýšení by bylo naší zkáзой. Vždyť pak by se z pouhé ctižádostivosti stal odpadlíkem a rovněž by ho jistě potřebnost jeho moci přiměla, aby nás obětoval. Co hledáme, na co spoléháme jako židé na svého mesiáše, je papež podle našich požadavků... Abychom si takového papeže podle svého srdce udělali, jedná se především o to, abychom tomuto budoucímu papeži vychovali pokolení, které je hodno vlády, jakou si přejeme. Starce a zralé muže musíme nechat zcela stranou. Místo toho jděte rovnou k mládeži a pokud možno k dětem... Jakmile si upevníte svou dobrou pověst v kolejších, na gymnáziích, na univerzitách a v seminářích, jakmile získáte důvěru profesorů a mladíků, pak dbejte na to, aby vaši společnost vyhledávali především kandidáti duchovenského stavu... Za několik roků budou mocí okolností tito mladí kněží zastávat všechny úřady... Napínejte své síť jako Šimon Barjona, uvnitř sakristií, seminářů a konventů, ne na mořské hlubině. A když nic neuděláte příliš ukvapeně, tak vám slibujeme ještě obdivuhodnější rybolov, než jaký udělal sv. Petr.

Rybář se stal rybářem lidí, a vy budete chytat přátele dokonce u nohou apoštolského stolce. Tak budete pak mít v síti revoluci tiáry a pláště, na jejíž špičce se ponese kříž a velká papežská vlajka; revoluce, která potřebuje jen malou pomoc, aby založila oheň ve všech čtyřech světových stranách..." (u Pachtlera, citované dílo, str. 84, 87, 91n., 92, 94n.).

⁶⁵ Z 6. srpna 1964; srv. můj příspěvek „*Ecclesiam suam* – die Antrittsenzyklika Pauls VI.“ in Wilhelm Sandfuchs, *Das Wort der Päpste* (Würzburg 1966), str. 212-224.

⁶⁶ *reviviscere cernimus*.

⁶⁷ 3. Jahrgang 1905/6, I. Band, str. 553-567.

⁶⁸ Tamtéž, str. 553.

⁶⁹ Tamtéž, str. 555n.

⁷⁰ Tamtéž, str. 422.

⁷¹ Tamtéž, str. 522.

⁷² Tamtéž, str. 524n. Srv. též Emmanuel Barbier, *Les infiltrations maconni-ques dans l'église* (Mont-Notre-Dame Aisne 1910) str. 8n.

⁷³ Hochland, citované dílo, str. 525.

⁷⁴ Pro následující používáme sbírku „Rundschreiben unseres Heiligsten Vaters Pius X.“ vydanou Herderem (Freiburg), 2 díly 1909 a 1916, zde Band I, str. 185-305.

⁷⁵ Franz Michel Wiliam, *Vom jungen Angelo Roncalli 1903-1907 zum Papst Johannes XXIII. 1958-1963* (Innsbruck 1967) str. 90.

⁷⁶ Pastýřský list kolínské biskupské konference z 10. prosince 1907, v encyklice Pia X., citované dílo, Band II, str. 27.

⁷⁷ Z časopisu *Una sancta* /Kyrios Verlag Meitingen 1964) str. 250.

⁷⁸ Vydáno Gustavem Menschingem.

⁷⁹ *Reform-Katholicismus, Eine Antwort auf das Buch: Der Katholizismus. Sein Sturz und Werden* (Paderborn 1938).

⁸⁰ Vydáno Hermannem Mulertem (Leopold Klotz Verlag, Leipzig, 1940).

⁸¹ Josef Schmidlin, *Papstgeschichte der neuesten Zeit* (München 1936) Band III, str. 162-169.

⁸² August Doerner, *Sentire cum Ecclesia* (vydáno jako rukopis) 1941.

⁸³ Max Kassiepe, *Irrewege und Umwege im Frömmigkeitsleben der Gegenwart* (Würzburg 1940).

⁸⁴ *Acta Apostolicae Sedis* 42 (1950) str. 568.

⁸⁵ Freiburg-Basel-Wien 1961; Karl Rahner, *Was ist Häresie?* Str. 9-44.

⁸⁶ Tamtéž, str. 34.

⁸⁷ Tamtéž, str. 34n.; 36, 38n., 40n.

Je nápadné, že obsah Herderovy korespondence až do roku 1968 přinášel úvodnísky k vyhlášením: a) papeže, b) kurie, c) episkopátu, zatímco od roku 1968 projevy papeže jsou uváděny pod heslem „papež“ pod písmenem „P“.

⁸⁸ Jak malý dojem udělal např. anonymní spis „*L'azione Gudaico-Massonica nel Concilio*“ [Žido-zednářská činnost na koncilu]

⁸⁹ 18. ročník č. 14/15 (Bonn 29. července 1966). Celý sešit pojednává o postavení komunismu ke světovým náboženstvím (islám, katolická Církev, evangelická teologie, svržení biblického obrazu světa, atd.)

⁹⁰ Č. 15, 1964.

⁹¹ Ostprobleme, citované dílo, str. 452.

⁹² Karl Rahner – Herbert Vorgrimler, Kleines Konzilskompandium (Herderbücherei Band 270/71/72/73; 1966) str. 26: „Koncil byl pastoračním koncillem.“

⁹³ Tamtéž, str. 197-200.

⁹⁴ Od Franze Hilliga, díl 175, 1965, str. 97-106.

⁹⁵ Vydáno Wolfgangem Stammbergerem (Baden-Baden/Straßburg).

⁹⁶ Citováno u Viriona, Le Complot, citované dílo, str. 109.

⁹⁷ Tamtéž, str. 102.

⁹⁸ Tamtéž, str. 104.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 105.

¹⁰² Str. 197n.

Biskup Dr. Rudolf Graber

ATANÁŠ A DNEŠNÍ CÍRKEV

**Z německého originálu „Athanasius und die Kirche unserer Zeit“, Josef Kral Abensberg, přeložila Marie Mrázková. Vydala a vytiskla Matice cyrilometodějská s. r. o. jako svou 381. publikaci.
Olomouc 1998**

**1. německé vydání (1. a 3. tisíc) - květen 1973
atd., až 11. vydání (29. a 30. tisíc) - květen 1987.
Přeloženo do angličtiny, francouzštiny, italštiny,
portugalštiny a španělštiny.**